

Miljøministeriet
Departementet

Vejledning til be- kendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedi- striker

[Serietype og nummer]

[Måned og År]

Udgiver: Miljøministeriet

Redaktion: [Forfatternavn]

ISBN: [xxx]

Indhold

1.	Indledning	5
2.	Baggrund	7
3.	Indsatsprogrammernes formål og anvendelsesområde	8
4.	Gennemførelse af indsatsprogrammer	9
4.1	Om grundlæggende og supplerende foranstaltninger	9
4.2	Indsatsprogrammernes konkrete supplerende foranstaltninger (konkrete indsatser)	10
4.2.1	Konkrete fysiske indsatser for vandløb	10
4.2.1.1	Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse	10
4.2.1.2	Angivelsen af indsatser i tredje planperiode	16
4.2.1.3	Øvrige forhold	16
4.2.2	Konkrete indsatser for søer	18
4.2.2.1	Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse	18
4.2.3	Konkrete indsatser for kystvande	21
4.2.3.1	Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse	21
4.2.4	Konkrete indsatser for spildevand	23
4.2.4.1	Spildevandsindsatser til vandløb	23
4.2.4.2	Spildevandsindsatser til søer	27
4.3	Indsatser overfor miljøfarlige forurenende stoffer	29
4.3.1.1	Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse	29
4.4	Indsatser for grundvandsforekomster	31
4.4.1.1	Formål med indsatsen	31
5.	Forpligtelse for myndigheder til at gennemføre indsatser	32
5.1	Miljøstyrelsens forpligtelse til at gennemføre foranstaltninger	33
5.2	Kommunernes forpligtelse til at gennemføre foranstaltninger	34
6.	Tilskud til at gennemføre indsatser	36
7.	Særlige aktiviteter, der kan føre til, at foranstaltninger ikke skal gennemføres som planlagt	38
8.	Rammen for myndigheders administration af lovgivning	41
8.1	Generelt om bestemmelsen	42
8.1.1	Foringelse af tilstanden	42
8.1.2	Hindringer for opfyldelse af miljømålet	43
8.1.3	Vandområdets tilstand	43
8.2	Miljømålet er opfyldt	44
8.3	Miljømålet er ikke opfyldt	44
8.3.1	Generelt om grundlaget for vurderingen	44
8.3.2	Miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder	45
8.3.3	Kvælstof og fosfor	47
8.3.4	Forelæggelse for Miljøstyrelsen (kvælstof og fosfor)	49

8.3.5	Øvrige hensyn	50
8.4	Særligt om administration af visse aktiviteter	50
9.	Kildesporing af miljøfarlige forurenende stoffer	54
10.	Midlertidig forringelse af vandforekomsters tilstand	55

1. Indledning

Denne vejledning til bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter understøtter den praktiske gennemførelse af indsatsprogrammerne for de fire vandområdedistrikter. Vejledningen skal således være en støtte til bl.a. kommunerne, når de i deres administration af sektorlovgivningen skal sikre gennemførelsen af de foranstaltninger, der er fastlagt i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.

Vejledningen indledes med en introduktion til vandrammedirektivet og vandplanlægningen, som den fremgår af bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster og bekendtgørelse om indsatsprogrammer, begge udstedt efter lov om vandplanlægning.

Herefter følger en beskrivelse af indsatsprogrammernes formål og anvendelsesområde i kapitel 3.

Vejledningens kapitel 4 indledes med en beskrivelse af de grundlæggende og supplerende foranstaltninger i indsatsprogrammerne, og herefter gennemgås gennemførelse af indsatsprogrammernes konkrete supplerende foranstaltninger for vandløb, søer, kystvande, spildevand og miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevand. For miljøfarlige forurenende stoffer beskrives også statslige myndigheders, regioners og kommuners pligt til inden for deres ressort at foretage kildeopsporing, jf. bekendtgørelsens § 9.

Dernæst følger i kapitel 5 en beskrivelse af Miljøstyrelsens samt kommunernes forpligtelse til at gennemføre de fastlagte konkrete foranstaltninger.

Kapitel 6 rummer en beskrivelse af tilskudsordninger til gennemførelse af fastlagte foranstaltninger.

Herefter følger i kapitel 7 en beskrivelse af særlige aktiviteter, der kan føre til, at foranstaltninger ikke skal gennemføres som planlagt.

I kapitel 8 følger en gennemgang af rammen for myndigheders administration af lovgivning, og statslige myndigheders, regioners og kommuners pligt til at forebygge forringelse af tilstanden i et vandområde og til at sikre, at opfyldelse af de fastsatte miljømål ikke forhindres. Herunder beskrives, hvordan vandforekomster uden et konkret miljømål skal administreres.

Vejledningens kapitel 9 handler om kildeopsporing af miljøfarlige forurenende stoffer.

Vejledningens kapitel 10 rummer en beskrivelse af Miljøstyrelsens og kommunernes forpligtelse i tilfælde af midlertidig forringelse af tilstanden i en vandforekomst.

De afgørelser, som henholdsvis miljøministeren og Miljøstyrelsen træffer efter bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, er endelige og kan dermed ikke påklages til anden administrativ myndighed, jf. bekendtgørelsens § 11. Det bemærkes i den forbindelse, at bekendtgørelsens regler kun forpligter myndigheder, ikke borgere, virksomheder mv.

Ved afgørelser efter sektorlovgivningen om gennemførelse af konkrete indsatser er der klageadgang efter reglerne i den pågældende lov. Det gælder fx klage over en kommunes afgørelse

om gennemførelse af en vandløbsrestaurering efter lov om vandløb, der kan påklages af den kreds af klageberettigede, som er nævnt i loven.

2. Baggrund

Vandrammedirektivet fastlægger rammerne for beskyttelse af overfladevand og grundvand. Et af direktivets centrale formål er at forebygge forringelser af og forbedre overfladevandets og grundvandets tilstand. EU's medlemsstater skal fastlægge miljømål for afgrænsede overfladevandområder og grundvandsforekomster og indsatsprogrammer, der skal muliggøre opnåelse og fastholdelse af disse miljømål for vandforekomsterne. Medlemsstaterne skal udarbejde vandområdeplaner for hvert vandområdedistrikt.

Vandrammedirektivets bestemmelser er i Danmark gennemført ved lov om vandplanlægning samt en række tilhørende bekendtgørelser, herunder bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster og bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.

Vandplanlægning for planperioden 2021-2027 er baseret på en opdatering og videreførelse af vandplanerne for planperioden 2009-2015 og vandplanlægningen for 2015-2021.

Overordnet set består vandplanlægning og vandområdeplanen af

- Vandområdeplan med beskrivelse af hvert af Danmarks 4 vandområdedistrikter (Jylland/Fyn, Sjælland, Bornholm og Internationalt Vandområdedistrikt), tilstanden i distrikternes vandforekomster, kendte belastninger, oplysninger om fx baselinebelastninger, målbelastninger eller forventninger til effekt af indsatser, kort beskrivelse af fastsatte miljømål for forekomsterne og fastlagte konkrete foranstaltninger mv
- MiljøGIS for vandplanlægningen og vandområdeplanen
- Bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, der fastlægger miljømålene for vandforekomsterne
- Bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, der fastlægger og henviser til de foranstaltninger, der skal gennemføres for at nå miljømålene

Det samlede materiale kan ses på www.mim.dk

3. Indsatsprogrammernes formål og anvendelsesområde

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens §§ 1 og 2:

§ 1. Bekendtgørelsen fastlægger et indsatsprogram for hvert vandområdedistrikt, jf. bekendtgørelse om vandområdedistrikter og hovedvandoplande.

Stk. 2. Indsatsprogrammerne er, jf. lovens § 19, stk. 1, baseret bl.a. på en vurdering af resultatet af basisanalysen, jf. lovens § 6, og på resultatet af overvågningsprogrammet, jf. lovens § 31, herunder i forhold til miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster.

§ 2. Indsatsprogrammerne gælder for overfladevand og grundvand, jf. lovens § 2, stk. 1, nr. 1 og 2.

Bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter fastlægger i overensstemmelse med lov om vandplanlægning foranstaltninger (indsatser) med henblik på opfyldelse af de miljømål, der er fastlagt i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster. Bekendtgørelsen fastlægger et indsatsprogram for hvert af de fire vandområdedistrikter, Vandområdedistrikt Jylland og Fyn, Vandområdedistrikt Sjælland, Vandområdedistrikt Bornholm og Internationalt Vandområdedistrikt.

Bekendtgørelsen om indsatsprogrammer gengiver i bilag 5 og 6 de grundlæggende foranstaltninger og generelle supplerende foranstaltninger (indsatser) som programmerne inddrager. I denne vejlednings afsnit 4.1 redegøres der nærmere for indholdet af disse grundlæggende og generelle supplerende foranstaltninger.

De konkrete supplerende indsatser, der er fastlagt for overfladevandområder og grundvandsforekomster i indsatsprogrammerne for hvert af de fire vandområdedistrikter fremgår af bilag 1-4 til bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, det fremgår også hvilke myndigheder, der er ansvarlige for at gennemføre de enkelte indsatser. Disse indsatser er også vist i MiljøGIS. Adgang til MiljøGIS findes på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk under vandområdeplaner 2021-2027.

Det bemærkes, at bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter alene fastlægger indsatsprogrammerne. Bekendtgørelsen indeholder således ikke oplysninger om forventninger til effekt af de fastlagte indsatser. Sådanne oplysninger fremgår som udgangspunkt af vandområdeplanerne.

Indsatsprogrammerne er rettet mod de overfladevandområder og grundvandsforekomster, der er omfattet af vandplanlægningen og for hvilke, der er fastsat miljømål i bekendtgørelse om miljømål for overfladevand og grundvandsforekomster.

4. Gennemførelse af indsatsprogrammer

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens § 3:

§ 3. Indsatsprogrammets konkrete supplerende foranstaltninger, som gælder for overfladevandområder og grundvandsforekomster, jf. lovens § 2, stk. 1, nr. 11 og 12, er

- 1) for Vandområdedistrikt Jylland og Fyn fastlagt i bilag 1,
- 2) for Vandområdedistrikt Sjælland fastlagt i bilag 2,
- 3) for Vandområdedistrikt Bornholm fastlagt i bilag 3, og
- 4) for Internationalt Vandområdedistrikt fastlagt i bilag 4.

Stk. 2. Bilag 5 fastlægger indsatsprogrammernes grundlæggende foranstaltninger, som gælder for overfladevand og grundvand, og bilag 6 fastlægger indsatsprogrammernes generelle supplerende foranstaltninger, som gælder for overfladevandområder og grundvandsforekomster. De i bilag 5 og 6 nævnte foranstaltninger, som er fastsat i anden lovgivning, gælder for alle 4 vandområdedistrikter nævnt i stk. 1.

Efter § 20 i lov om vandplanlægning skal indsatsprogrammerne bestå af grundlæggende og supplerende foranstaltninger.

Nedenfor beskrives i afsnit 4.1, hvad der skal forstås ved grundlæggende og supplerende foranstaltninger. Herefter gennemgås i afsnittene 4.2.1 til 4.2.4 gennemførelse af indsatsprogrammernes konkrete foranstaltninger (indsatser) vedrørende henholdsvis vandløb, søer, kystvande og spildevand. I afsnit 4.3 gennemgås indsatser over for miljøfarlige forurenende stoffer, herunder statslige myndigheders, regioners og kommuners pligt til inden for deres ressort at foretage kildeopsporing af sådanne, og i afsnit 4.4 gennemgås indsatser vedrørende grundvand.

4.1 Om grundlæggende og supplerende foranstaltninger

Indsatsprogrammernes grundlæggende foranstaltninger er først og fremmest foranstaltninger i form af EU-lovgivning eller dansk lovgivning, der gennemfører EU-lovgivning, og som allerede er fastsat i sektorlovgivningen, samt eventuelle yderligere foranstaltninger til gennemførelse af EU-lovgivningen. Herudover er grundlæggende foranstaltninger nødvendige foranstaltninger til beskyttelse af vand, herunder kontrol og forbud.

Den eksisterende miljølovgivning indeholder i vidt omfang grundlæggende foranstaltninger, der har til formål at beskytte og forbedre miljøtilstanden i vandmiljøet. Det gælder fx love og bekendtgørelser, der gennemfører habitatdirektivet, nitratdirektivet, badevandsdirektivet, drikkevandsdirektivet og byspildevandsdirektivet. De grundlæggende foranstaltninger er minimumskrav, der skal opfyldes for at beskytte overfladevand og grundvand. Bilag 5 til bekendtgørelsen om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter oplister anden lovgivning, der udgør indsatsprogrammernes grundlæggende foranstaltninger.

Supplerende foranstaltninger er generelle eller konkrete indsatser ud over de grundlæggende foranstaltninger, der har til formål at beskytte og forbedre vandforekomster (de afgrænsede vandløb, søer, kystvande og grundvandsforekomster) og vurderes nødvendige for at opfylde de konkret fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelsen om miljømål for overfladevandområder og

grundvandsforekomster. Supplerende foranstaltninger kan være generelle og dermed møntet på at beskytte vandforekomsterne generelt eller konkrete foranstaltninger, der er møntet på nærmere bestemte vandforekomster.

Generelle supplerende foranstaltninger er som udgangspunkt generelle regler fastsat i sektorlovgivningen. I bilag 6 til bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter oplystes overordnet, hvilken sektorlovgivning der her er tale om. Herudover udgør bekendtgørelsens § 9 om kildeopsporing af miljøfarlige forurenende stoffer en generel supplerende foranstaltning, se nærmere herom i afsnit 4.3.

De konkrete supplerende foranstaltninger kan fx være krav om genskabelse af fri kontinuitet i nærmere bestemte vandområder. De konkrete supplerende foranstaltninger er fastlagt i bilag 1-4 i bekendtgørelsen om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter. Nedenfor i afsnit 4.2 gennemgås disse nærmere.

4.2 Indsatsprogrammernes konkrete supplerende foranstaltninger (konkrete indsatser)

4.2.1 Konkrete fysiske indsatser for vandløb

4.2.1.1 Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse

De væsentligste årsager til, at vandløb ikke har en god miljømæssig tilstand, er dårlige fysiske forhold, manglende kontinuitet og spildevandpåvirkning.

Dårlige fysiske forhold har en negativ indvirkning på fisk, planter og smådyr, som er tre af de fire biologiske kvalitetselementer, der måles på i forhold til vurdering af den økologiske tilstand i vandløb, jf. bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder (overvågningsbekendtgørelsen). Det fjerde biologiske kvalitetselement alger vurderes ikke at være negativt påvirket af dårlige fysiske forhold.

Særligt regulering af vandløb og etablering af rørlægninger og fysiske spærringer vurderes at udgøre den primære årsag til dårlige fysiske forhold eller manglende kontinuitet i vandløbene. Ved manglende kontinuitet forstås, at vandet ikke har et frit og som udgangspunkt ubrudt forløb, så vandløbets organismer frit kan bevæge sig i op- og nedstrøms retning i vandløbet.

For at forbedre de fysiske forhold eller sikre kontinuitet i vandløb er der i indsatsprogrammet fastlagt en række fysiske indsatser benævnt som foranstaltninger i indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne omfatter følgende syv indsatstyper:

1. Mindre strækingsbaserede restaureringer
2. Genslyngning
3. Restaurering af ådale
4. Åbning af rørlagte strækninger
5. Fjernelse af fysiske spærringer
6. Etablering af sandfang
7. Etablering af okkeranlæg

De konkrete fastlagte fysiske indsatser fremgår af tabeller i bilag 1-4 i bekendtgørelsen. I forhold til spildevandsindsatsen se afsnit 4.2.4.

Indsatsprogrammerne er for så vidt angår konkrete fysiske vandløbsindsatser primært baseret på de forslag til indsatser, som kommuner med bistand fra vandråd indmeldte i forbindelse

med vandrådsarbejdet 2019-2020, samt visse videreførte indsatser fra anden planperiode, herunder indsatser der er under realisering, men endnu ikke gennemført.

Kommunerne er forpligtet til at gennemføre alle de fysiske vandløbsindsatser, som fremgår af de nævnte tabeller i bekendtgørelsen. Der kan dog i særlige tilfælde fraviges fra denne forpligtelse, jf. §§ 5-7 i bekendtgørelsen. De nærmere vilkår og omstændigheder er beskrevet i denne vejlednings kapitel 5-7.

I forbindelse med den konkrete planlægning og projektering af gennemførelsen af de fastlagte fysiske vandløbsindsatser i de enkelte vandområder, skal det sikres, at indsatserne samlet sikrer, at det ikke er de fysiske forhold, der hindrer god økologisk tilstand eller godt økologisk potentiale i det konkrete vandområde, jf. de konkrete fastlagte miljømål i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, og at det sker på en omkostningseffektiv måde. Dvs. at det er det enkelte vandområde som et hele, der skal planlægges for.

De enkelte indsatser skal altid gennemføres i overensstemmelse med vandløbslovens bestemmelser. Det er således en forudsætning for gennemførelse af en konkret indsats, at bl.a. vandløbslovens bestemmelser om partshøring, klageadgang m.v. iagttages, ligesom vandløbslovens bestemmelser om erstatning for tab gælder. Desuden skal anden relevant lovgivning iagttages.

For at opnå den størst mulige effekt af indsatserne vil det særligt i forhold til sikring af kontinuitet være hensigtsmæssigt at tilrettelægge indsatserne, så de nederste spærringer og rør fjernes først. Det vil ligeledes være hensigtsmæssigt at arbejde i samlede vandløbssystemer.

Det bør, ved tilrettelæggelsen og projekteringen af indsatser, så vidt muligt tilstræbes at genskabe de naturlige forhold således, at indsatserne understøtter den naturlige udvikling frem mod mere varierede fysiske forhold. Dette vil også kunne medvirke til at afbøde virkningerne fra mere nedbør og tørke.

Det anbefales i øvrigt, at kommunerne – hvor det er muligt og så tidligt som muligt – inddrager alle relevante parter i processen med gennemførelsen af indsatserne. Fx kan lodsejeren selv have forslag til løsning af projektet, som via tidlig inddragelse vil kunne gavne projektet.

Konkrete tiltag

De fastlagte indsatser fremgår af bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter. Der kan i nogle vandområder være fastlagt anvendelse af flere forskellige typer af indsatser, alt efter hvad det er vurderet, der skal til for at sikre, at det ikke er de fysiske forhold, der er til hinder for målopfyldelse eller manglende kontinuitet.

De syv indsatstyper dækker over en række forskellige virkemidler, som Aarhus Universitet med inddragelse af DTU Aqua, NIRAS og EnviDan har vurderet vil kunne medvirke til at opnå god økologisk tilstand i vandløb under forudsætning af, at de anvendes korrekt, hvilket bl.a. afhænger af de lokale forhold i det enkelte vandløb, herunder vandløbets bredde, dybde og faldforhold mv. En nærmere miljømæssig vurdering og klimaeffekt af de enkelte virkemidler kan ses i rapporten "Virkemidler til forbedring af de fysiske forhold i vandløb" version 2 af oktober 2019 - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 341. Rapporten kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Ved kommunernes valg af virkemidler i forbindelse med den konkrete udmøntning af de fastlagte indsatstyper bør der tages udgangspunkt i de bearbejdede forslag til indsatser, som er indgivet i forbindelse med vandrådsarbejdet 2019-20, og som kan ses i støttelaget på MiljøGIS i udkast til vandområdeplanerne 2021-2027, der var i offentlig høring fra den 22. december

2021 til den 22. juni 2022. I sidste ende er det dog op til kommunerne at beslutte, hvilke af de godkendte virkemidler inden for de enkelte fastlagte indsats typer, som ud fra de konkrete lokale forhold skal tages i anvendelse for at sikre, at det ikke er de fysiske forhold, der er til hinder for målopfyldelse.

Nedenfor er beskrevet de enkelte virkemidler under de syv indsats typer.

1. Mindre strækingsbaserede restaureringer

Mindre strækingsbaserede restaureringer kan omfatte en eller flere af nedenstående virkemidler:

Udlægning af groft materiale

Ved udlægning af groft materiale forstås udlægning af groft materiale (naturligt bundsubstrat som grus, gydegrus, større sten og dødt ved) alene uden andre fysiske indgreb. Det udlagte materiale er/kan være erstatning for materiale, der er blevet fjernet gennem tidligere opgravning og vedligeholdelse.

Hvor faldforholdene gør det muligt, og hvor der forekommer fiskebestande, bør der anlægges gydepladser (typisk ved fald på 2-5 ‰) tilpasset vandløbets størrelse. I umiddelbar forbindelse med restaurering af vandløb, f.eks. anlæggelse af gydepladser kan det være nødvendigt at bearbejde brinken for at undgå nedskridende brinker og dermed mindske risikoen for tilsanding af gydepladserne, samt sikre et mere lysåbent vandløbsprofil.

Hvor faldforholdene ikke gør det muligt at anlægge strygsekvenser med gydepladser, og/eller hvor det naturlige substrat er domineret af sand, kan dødt ved fx indgå som centralt element i restaureringen.

Udskiftning af bundmateriale

Ved udskiftning af bundmateriale forstås, at vandløbet uddybes under hensyntagen til at opnå den mest naturlige profil. Herefter udlægges nyt bundmateriale, typisk bestående af groft materiale. Uddybningen sker oftest for at sikre, at vandstanden ikke stiger i forbindelse med restaureringstiltag, men kan i nogle tilfælde også være nødvendig, fordi der er behov for først at fjerne ustabil vandløbsbund, inden der udlægges groft materiale. Virkemidlet skal således ses som et alternativ til "Udlægning af groft materiale", men hvor det grove materiale ikke lægges oven på den eksisterende vandløbsbund, idet bunden først graves væk, og det grove materiale erstatter det bortgravede. Virkemidlet bør derfor som hovedregel ikke anvendes i vandløb, hvor den aktuelle bund ligger dybere end den regulativmæssige bund.

Ved anlæg af gydepladser kan det i umiddelbar forbindelse med f.eks. gydepladserne være nødvendigt at bearbejde brinken for at undgå nedskridende brinker og dermed mindske risikoen for tilsanding af gydepladserne, samt sikre et mere lysåbent vandløbsprofil.

Af omtalte virkemiddelkatalog fra 2019 fremgår, at udlægning af træstykker vil være vanskeligt med denne metode, da træstykker ikke fuldstændigt vil fylde det bortgravede område ud, og dette område vil derfor hurtigt blive fyldt ud med fint materiale, der transporteres med vandløbet (se afsnit om sandfang).

Hævning af vandløbsbunden uden genslyngning

Ved hævnning af vandløbsbunden forstås udlægning af groft materiale, således at vandløbets bund kommer til at ligge tættere på terræn. Der skal ved hævnning af bunden tages hensyn til forhold mellem det naturlige vandløbs bredde og dybde (bl.a. bestemt af det geologiske udgangsmateriale), således at hævnningen ikke resulterer i overbredde vandløb med lav vanddybde.

Ved anlæg af gydepladser kan det i umiddelbar forbindelse med gydepladserne være nødvendigt at bearbejde brinken for at undgå nedskridende brinker og dermed mindske risikoen for tilsanding af gydepladserne samt sikre et mere lysåbent vandløbsprofil.

Af omtalte virkemiddelkatalog fra 2019 fremgår, at det forudsættes, at der ved hævnning af bunden anvendes groft materiale (sten og grus), og at der ved implementeringen tages udgangspunkt i den naturlige substratsammensætning.

Plantning af træer langs vandløb

Ved plantning af træer forstås beplantning med hjemmehørende løvfældende træarter under kronekanten på brinken. Træerne kan med fordel plantes i grupper. Beplantningen kan enten foretages på den ene eller på begge sider af vandløbet, og der kan med fordel efterlades områder uden tæt beplantning til gavn for lysmængden og dermed vandplanterne i vandløbet. Derfor anbefales det, at maksimalt 70 % af en strækning tilplantes, hvor allerede eksisterende beplantning inkluderes i de 70 %.

Eksisterende bevoksninger af træer og buske langs vandløb bør så vidt muligt bevares. Bevoksningerne kan dog med fordel udtyndes, hvis de visse steder fastholder vandløbet i uønsket stor bredde.

Hvor der plantes træer og buske langs vandløb, bør dette udføres så 'naturlignende' som muligt, hvad angår artsvalg og placering i forhold til vandkanten. Trærødder kan skabe gode skjulesteder for fisk når de står langs med vandkanten. Det bør samtidig sikres, at beskygningen fra planterne ikke bliver så stor, at brinkerne bliver ustabile, og den fysiske variation i vandløbet formindskes.

Hvor der forekommer dødt ved i og ved vandløb fra træer og buske langs vandløbet, vil det fremme mængden af substrat for smådyr og skjul for fisk, hvis dette bliver liggende. Herved sikres den størst mulige fysiske variation i og omkring vandløbene.

Af omtalte virkemiddelkatalog fra 2019 fremgår, at træbeplantning har en stor effekt på regulering af udsvingene i temperatur som følge af beskygningen.

Udlægning af groft materiale og træplantning

Plantning af træer langs vandløb kan kombineres med andre virkemidler, fx udlægning af groft materiale. Se beskrivelse under disse.

Genslyngning

Ved genslyngning forstås en tilbagelægning af et kanaliseret vandløb til dets forløb og profil før udretningen eller et tilsvarende naturligt forløb samt at skabe muligheder for, at vandløbets naturlige morfologiske processer kan udfoldes.

Hvor der i forbindelse med restaurering graves nyt forløb, bør selve tværprofilet søges etableret så 'naturlignende' som muligt. Vandløbet bør så vidt muligt genslynges med naturlig meanderering, dvs. med en meanderlængde på 10-14 gange vandløbsbredden. Faldet på det genslyngede vandløb anbefales at være mellem 1-10 %. De oprindelige faldforhold bør dog så vidt muligt genskabes. Det anbefales desuden, at vandløbet placeres naturligt i terrænet. Det tilstræbes herved, at den hydrologiske kontakt med de nærmeste omgivelser bliver så naturlig som muligt, ligesom en unaturligt høj transport af sand og finere materiale modvirkes (se afsnit om sandfang).

For at undgå fiksering af vandløbet, og dermed udvikling af unaturlig morfologi bør tæt placering af store sten langs vandløbskanten ske med varsomhed.

Genslyngning kan om nødvendigt kombineres med udlæg af materiale, da det nygravede slyngede forløb ikke altid vil indeholde en naturlig substratsammensætning.

Restaurering af ådale

Ved restaurering af ådale forstås restaureringstiltag, der indebærer en genskabelse af sammenhængen mellem vandløb og de vandløbsnære arealer gennem en restaurering af vandløbet og dets ådal. Indsatsen kan indeholde flere tiltag, herunder sikring af naturlig dynamik i vandløbet ved naturlig udvikling eller gravning samt en ekstensivering af landbrugsdriften og dræning i ådalen. Målet er at genskabe naturlige hydrologiske processer, der ikke er påvirket af menneskelig aktivitet.

Evt. genslyngning bør ske som anvist under virkemidlet genslyngning.

Åbning af rørlagte strækninger

Åbning af rørlagte strækninger omfatter en eller begge af følgende virkemidler, alt efter omfanget af rørlægninger i vandområdet:

Åbning af rørlagte strækninger med hævnings af bund og udlægning af groft materiale/med hævnings af bund og genslyngning

Åbning af rørlagte strækninger uden hverken genslyngning eller hævnings af bund, men med udlægning af groft materiale

Det gælder for begge virkemidler, at faldet på strækningen bør søges udnyttet bedst muligt, så faldet generelt er større end 1 ‰, dog maksimalt 10 ‰. De oprindelige faldforhold bør dog så vidt muligt genskabes. Hvor det er muligt, bør der desuden anlægges partier med større fald på 2-5 ‰.

Brinkanlæg bør ikke være stejlere end 1:1,5.

Evt. genslyngning bør ske som anvist under virkemidlet genslyngning, ligeledes bør en evt. hævnings af bund ske som anvist under virkemidlet hævnings af vandløbsbunden uden genslyngning.

Smårestaureringer bør ske som anvist under virkemidlerne i afsnittet mindre strækningbase-rede restaureringer.

Fjernelse af fysiske spærringer

Ved fjernelse af fysiske spærringer forstås, at opstemninger, styrt m.v. fjernes, således at vandløbsbunden som udgangspunkt er ubrudt uden menneskeskabte niveauspring og at der så vidt muligt ikke forekommer en stuvezone med væsentlige morfologiske ændringer (strøm-, dybde-, substartforhold) på længere strækninger af vandløbet opstrøms.

De oprindelige faldforhold bør så vidt muligt genskabes. Der bør tages udgangspunkt i, at store vandløb har et mindre naturligt fald end små vandløb, og at faldet på nye forløb bør være så tæt på det oprindelige som muligt. Faldet bør tilstræbes at være max. 5 ‰ i store vandløb.

Såfremt det ud fra tekniske, særlige kulturhistoriske, naturmæssige eller socioøkonomiske overvejelser vurderes, at det ikke kan lade sig gøre at fjerne opstemningen, der giver anledning til spærringen, kan der opstilles følgende alternative funktionsmål, der til en vis grad opfylder kravet til kontinuitet – angivet i prioriteret rækkefølge:

1. Anlæg af faunapassager som "naturlignende" stryg i selve vandløbet, og hvor stemme-højden er lavest mulig. Passagen dimensioneres, så den kan føre den til enhver tid forekommende vandmængde i vandløbet og bør være helårligt vandførende med det vand,

som ikke udnyttes til formålet med opstemningen. Den samlede reduktion af vandføringen i passagen i forhold til vandføringen i vandløbet opstrøms passagen bør som udgangspunkt ikke overstige 50 % af vandløbets medianminimumsvandføring (Q_{mm}). Samtidig bør der i passagen altid opretholdes en minimumsvandføring på 50 % af Q_{mm}. Faldet bør som udgangspunkt ikke overstige 10 ‰, med mindre de naturlige faldforhold i vandløbet er højere end 10 ‰.

Anlæg af et "naturlignende" omløbsstryg med lavest mulig stemmehøjde forbi stemmeværket. Omløbsstrygets ind- og udløb placeres tættest muligt på stemmeværket. Den samlede reduktion af vandføringen i passagen i forhold til vandføringen i vandløbet opstrøms passagen bør som udgangspunkt ikke overstige 50 % af vandløbets medianminimumsvandføring (Q_{mm}). Samtidig bør der i vandløbet altid opretholdes en minimumsvandføring på 50 % af Q_{mm}. Faldet gennem omløbsstryget bør som udgangspunkt ikke overstige 10 ‰, med mindre de naturlige faldforhold i vandløbet er højere end 10 ‰.

Traditionelle fisketrapper sikrer som udgangspunkt ikke kontinuitet i vandløbene.

Etablering af sandfang

Unaturlig høj tilførsel af fint sediment (sand, mv.) til vandløb har generelt en negativ effekt på den fysiske variation i vandløbet og dermed på vandløbenes smådyr, fisk, planter og bentiske alger.

Hvor der findes en unaturligt høj materialetransport i vandløbene, søges denne begrænset ved 'kilden', så sandet tilbageholdes, før det når vandløbet. Sandfang bør så vidt muligt ikke etableres i selve vandløbet.

Et sandfang kan anlægges ved at udvide grøftens bredde og dybde på en kort strækning. Der ved nedsættes vandets hastighed og sandet falder til bunds. I forbindelse med sandførende dræn, kan der etableres sandfangsbrønde.

Sandfangets størrelse bør tilpasses den karakteristiske maksimalvandføring. Sandfang skal oprenses med jævne mellemrum for at vedblive at have den ønskede effekt. Sandfang i selve vandløbet er vurderet uegnet i type 3-vandløb.

I forhold til erfaringer med små og større sandfang henvises til før omtalte rapport "Virkemidler til forbedring af de fysiske forhold" (Aarhus Universitet, 2019).

Etablering af okkeranlæg

Virkemidlet anvendes i vandområder, hvor koncentrationen af opløste jernforbindelser og okker påvirker vandområdet mulighed for at opnå målopfyldelse. Virkemidlet sigter mod at nedbringe koncentrationen af opløste jernforbindelser og okker i vandområdet.

Ved etablering af okkeranlæg ledes vandløbet gennem udgravede bassiner, hvor en kombination af lang opholdstid, gode iltforhold, evt. kontakt med plejet bundvegetation samt sedimentationsbassiner sikrer en iltning af de opløste jernforbindelser under dannelse af okker samt en opsamling af det udfældede okker, før vandet fortsætter nedstrøms til det naturlige vandløb.

Ved etablering af okkerbassiner henvises til rapporten "Status for okkerrensning" (DHI 2014). Heraf fremgår, at renseeffekten ved etablering af okkerbassiner er størst, hvis anlæggene har tilstrækkelig opholdstid. Ifølge rapporten viser erfaringer, at en opholdstid på ca. 8 timer ved middelvandføring har vist sig at være for lidt. Endvidere viser erfaringer, at de mest effektive anlæg er grødefyldte og har en pH over 6. Hastigheden for omsætningen af de skadelige, opløste jernforbindelser er endvidere afhængig af temperaturen og iltindholdet i vandet. Anlægge skal løbende tilses og oprenses for sediment.

Med henblik på at sikre den største effekt af okkerrensingsanlæg bør anlæg etableres ved kilden til okkerforureningen, hvor jernkoncentrationen er høj og vandføringen er lav.

4.2.1.2 Angivelsen af indsatser i tredje planperiode

I anden planperiode fremgik hvilke indsatser, der var videreført fra første planperiode. Videreførte indsatser blev således fremhævet med et løftet 1-tal. I tredje planperiode skelnes der ikke mellem videreførte indsatser og nye indsatser.

I anden planperiode var hvert enkelt virkemiddel, som en given indsats bestod af, angivet i indsatsbekendtgørelsen. I tredje planperiode er flere virkemidler samlet under en indsatstype for at sikre så stor fleksibilitet som mulig i forbindelse med gennemførelsen af indsatserne. Det gælder for de mindre restaureringstiltag (beskrevet i punkt 1 "Mindre strækingsbaserede restaureringer" herover) og åbning af rørlagte strækninger (beskrevet i punkt 4 "Åbning af rørlagte strækninger" herover).

Mindre restaureringstiltag, der i anden planperiode var betegnet som enten *Restaurering, Udlæg af groft materiale, Udlæg af groft materiale og plantning af træer, Plantning af træer, Udskiftning af bundmateriale og Hævning af vandløbsbund*, er i tredjeplanperiode angivet som "*Mindre strækingsbaserede restaureringer*".

Rørlægningsindsatser, der i anden planperiode var betegnet som enten *Åbning af rørlagte vandløbsstrækninger, Åbning af rørlagte vandløbsstrækninger med smårestaurering, eller Åbning af rørlagte vandløbsstrækninger med efterfølgende hævning af bund og/eller genslyngning*, er i tredje planperiode angivet som *Åbning af rørlagte strækninger*.

I anden planperiode indgik virkemidlet genslyngning med afværgeforanstaltninger. Denne konverteres i tredje planperiode til indsatstypen genslyngning.

4.2.1.3 Øvrige forhold

Ingen krav om samtidighed

I nogle vandområder kan årsagen til manglende målopfyldeelse skyldes flere forhold – fx dårlige fysiske forhold og spildevandspåvirkning.

Kun vandløb med Dansk Fysisk Indeks (DFI) værdier på 0,5 eller højere indgår i den pulje af vandløb, hvortil der fastlægges spildevandsindsatser i vandområdeplanerne 2021-2027. Dette skyldes, at det ved DFI-værdier på mindre end 0,5 ikke kan udelukkes, at de fysiske forhold i vandløbet alene kan være årsag til, at miljømålet for smådyrsfaunaen ikke er opfyldt. Dvs. at en evt. spildevandsindsats afventer den fysiske indsats i vandløbene, som gennemføres først.

Ligeledes er der mellem vandområderne ikke krav om samtidighed. At en nedstrøms indsats endnu ikke er gennemført betyder dermed ikke, at en opstrøms indsats ikke kan realiseres.

Udskiftning af virkemidler, indsatstyper eller intet behov for indsatser

I forbindelse med udarbejdelse af en forundersøgelse eller et detailprojekt kan det vise sig, at det vil være hensigtsmæssigt eller nødvendigt at udskifte et virkemiddel med et andet eller en indsatstype med en anden indsatstype for at sikre, at det ikke er de fysiske forhold, der er til hinder for, at miljømålet kan nås for den pågældende vandløbsforekomst.

I de tilfælde hvor virkemidlet ligger inden for samme indsatstype, vil kommunerne frit kunne vælge et andet virkemiddel, som beskrevet ovenfor, uden at skulle søge om udskiftning af virkemiddel efter § 5 stk. 3 Det er derfor forventningen, at § 5 stk. 3 kun helt undtagelsesvist vil skulle bringes i anvendelse.

I de tilfælde hvor det viser sig, at der er behov for et virkemiddel, der ligger i en anden indsats-type, vil det være nødvendigt at søge om udskiftning af indsatsypen efter § 5 stk. 4. Det vil ikke være muligt at udskifte fra eller til indsatsypen om restaurering af ådale.

Både under stk. 3 og 4 vurderes den nye indsats i forhold til den miljømæssige effekt den har og i forhold til hvor omkostningseffektivt den er. For vandløb vurderes den miljømæssige effekt i forhold til sikring af, at det ikke er de fysiske forhold der hindrer målopfyldelse, mens omkostningseffektiviteten som udgangspunkt vurderes ud fra en sammenligning af referenceprisen for den oprindelige indsats sammenlignet med referenceprisen af den ønskede indsats for vandområdet. Referencepriserne er angivet i bekendtgørelse om kriterier for tilskud til kommunale projekter vedrørende vandløbsrestaurering i bilag 1 eller senere ændringer heraf og i bekendtgørelse om nationalt tilskud til kommunal projekter vedrørende vandløbsrestaurering eller senere ændringer.

Gennemførelse af andre foranstaltninger end de fastlagte (§ 5, stk. 4)

Jf. ovenfor fremgår det af bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter § 5, stk. 4, at kommunerne har mulighed for at søge om gennemførelse af andre foranstaltninger, end de fastlagte i indsatsbekendtgørelsen eller undlade at gennemføre sådanne fastlagte foranstaltninger, jf. også kapitel 5, hvis Miljøstyrelsen vurderer, at behovet for foranstaltninger er anderledes end forudsat, eller hvis det viser sig, at der ikke er behov for at gennemføre hele eller en del af en indsats.

Det kan f.eks. både være tilfældet, hvis Miljøstyrelsen har opdateret tilstandsvurderingen, hvormed et givent vandområde har målopfyldelse og derfor ikke længere har behov for indsats, eller hvis en kommune i løbet af en forundersøgelse opdager, at den fastlagte indsats aligevel ikke vil medføre, at de fysiske forhold ikke vil hindre målopfyldelse. Det kunne også være tilfældet, hvis kommunen vurderer, at et andet dokumenterbart virkemiddel til fx begrænsning af koncentrationen af opløste jernforbindelser og okker i vandområdet vil være mere hensigtsmæssigt at anvende end det fastlagte. Det kunne f.eks. være en kombination af virkemidlerne hævning af vandløbsbunden og genslyngning.

I tilfælde hvor det er nødvendigt med udskiftning af en indsats-type, der har samme miljøeffektivitet, men med højere referenceværdi end den indsats-type, som er fastlagt i indsatsprogrammet, anvendes § 5. stk. 4. Det kunne fx være en udskiftning fra en mindre strækningsbaseret indsats til en genslyngning. Dette kan dog kun ske på vilkår om, at kommunen dækker en eventuel økonomisk difference mellem den nye indsats og den fastlagte indsats set i forhold til referenceværdien for den oprindeligt fastlagte indsats. Det er i den forbindelse vigtig at holde sig for øje hvordan reglerne for egenfinansiering er i den tilskudsordning, der forventes at ansøges om tilskud i. Det vil ikke være muligt at udskifte fra eller til indsatsypen om restaurering af ådale.

Hvis en kommune ønsker at udskifte en indsats-type med en anden, skal udskiftningsanmodningen herom som udgangspunkt være behandlet og afgjort af Miljøstyrelsen, inden kommunen indsender en ansøgning om tilskud til vandløbsrestaurering. Det gælder dog, at der ikke kan gives tilsagn om tilskud før end afgørelsen om udskiftning er behandlet og afgjort.

Kommunernes anmodning om udskiftning skal altid fremsendes skriftligt. Der kan på Miljøstyrelsens hjemmeside findes et ansøgningsskema, der bedes udfyldt i de tilfælde, der ønskes at ansøge om udskiftning efter § 5 stk. 4.

Kommunen skal som minimum beskrive følgende:

1. En redegørelse om, hvorfor det ønskes at udskifte en restaureringsindsats med en anden.

2. Redegørelse for projektpriisen og miljøeffektiviteten for det alternative virkemiddel.

Hvis ansøgningen omfatter en dyrere indsatsstype er det vigtigt, at det fremgår af ansøgningen, hvorvidt det økonomisk kan lade sig gøre at blive inden for de referenceværdier, der svarer til den oprindelige indsatsstype.

Miljøstyrelsen godkender eller afslår kommunens ændringsanmodning og sender afgørelsen til kommunen. Miljøstyrelsen kan fastsætte nærmere vilkår for en godkendelse, jf. ovenfor.

Godkendelse af en udskiftning af en indsatsstype med en anden er ikke ensbetydende med, at der kan opnås tilskud til indsatsen. Dette vil bero på de konkrete betingelser for tilskud.

For så vidt angår fritagelse af indsatser se da hhv. afsnit 5.2 og kapitel 6.

Afgørelser i perioden primo 2022 og til endelige vandområdeplaner 2021-2027.

Afgørelser om ændring af virkemidler eller fritagelse for gennemførelse af indsatser, der er truffet i perioden primo oktober 2022 til endelige vandområdeplaner for 2021-2027, er ikke indarbejdet i indsatsbekendtgørelsen. I de tilfælde hvor afgørelsen omhandler ændring af virkemiddel eller fritagelse pga. indsats ikke vurderes at give miljømæssig mening, vil afgørelsen fortsat være gældende. I de tilfælde hvor en indsats er fritaget pga. manglende omkostningseffektivitet, vil der skulle ansøges om fritagelse såfremt der fortsat ikke vil kunne gennemføres et omkostningseffektivt projekt.

Økonomi

Der kan søges om tilskud til gennemførelse af de fastlagte indsatser. Der kan læses mere om tilskudsordningen, herunder procedurer, krav og kriterier for tilskud på Miljøstyrelsens hjemmeside www.vandprojekter.dk. Se også kapitel 6.

I henhold til vandløbslovens bestemmelser har enhver, der lider tab som følge af gennemførelse af indsatserne, ret til erstatning.

Tidsfrister for gennemførelse af indsatsen

Der henvises til kapitel 5 om de generelle principper for, hvornår en indsats skal være operationel.

4.2.2 Konkrete indsatser for søer

4.2.2.1 Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse

Indholdet af næringsstofferne kvælstof og fosfor har stor betydning for de biologiske kvalitets-elementer, der finder anvendelse ved vurdering af den økologiske tilstand/potentiale i søer, jf. bekendtgørelse om overvågning om af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder (overvågningsbekendtgørelsen). Især tilførslen af fosfor anses for hyppigst at være den begrænsende faktor for primærproduktionen af bl.a. alger, og dermed det næringsstof med størst indflydelse på søernes tilstand. Kvælstof kan dog i mange tilfælde også spille en rolle, og i flere danske søer skifter betydningen af fosfor og kvælstof igennem sæsonen.

De konkrete indsatser til forbedring af den økologiske tilstand i søer omfatter i bekendtgørelsen om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter indsatser over for den eksterne tilførsel af fosfor i form af fosforvådområder, indsatser over for regnbetingede overløb og dambrugsopkøb samt indsatser over for den interne fosforbelastning af søerne og over for biologisk ubalance i form af sørestaurering. De fastlagte konkrete indsatser fremgår af tabeller i bilag 1-4 i bekendtgørelsen.

Hertil kommer sideeffekter af spildevandsindsatsen, jf. afsnit 4.2.4.

De konkrete indsatser til søer består af nye indsatser besluttet i forbindelse med vandplanlægningen for tredje planperiode samt sørestaureringsindsatser, som endnu ikke er gennemført fra første og anden planperiode.

Staten – eller anden myndighed afhængig af eventuel aftale, jf. bilag 1-4 i bekendtgørelsen – er forpligtet til at gennemføre hele den fosforvådområdeindsats, som fremgår af bekendtgørelsen. Forpligtelsen forudsætter dog, at den konkrete etablering af det enkelte vådområde kan opnå medfinansiering fra det danske landdistriktsprogram, hvilket bl.a. indebærer, at visse krav til frivillighed hos berørte lodsejere er opfyldt. Kommunerne er forpligtet til at gennemføre alle de sørestaureringsindsatser, som fremgår af tabellerne i bekendtgørelsens bilag 1-4. Der kan dog i særlige tilfælde fraviges fra statens og kommunernes forpligtelse, jf. §§ 4-7 i bekendtgørelsen. De nærmere vilkår og omstændigheder er beskrevet i denne vejledningskapitel 5 til 7.

I forbindelse med den konkrete planlægning af gennemførelse af de fastlagte sørestaureringsindsatser i de enkelte søer, skal det sikres, at indsatsen samlet sikrer god økologisk tilstand eller godt økologisk potentiale vurderet ud fra de biologiske kvalitetselementer i den konkrete sø, jf. de konkrete fastlagte miljømål i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, og at det sker på en omkostningseffektiv måde.

De enkelte restaureringsindsatser skal gennemføres efter vandløbslovens bestemmelser. Det er således en forudsætning for gennemførelse af en konkret indsats, at bl.a. vandløbslovens bestemmelser om partshøring, klageadgang m.v. iagttages, ligesom vandløbslovens bestemmelser om erstatning for tab gælder. Desuden skal anden relevant lovgivning iagttages.

Fosforvådområdeindsatsen er fordelt på hovedvandoplandsniveau. Afgrænsningen af hovedvandoplande fremgår af bekendtgørelse om vandområdedistrikter og hovedvandoplande og kan i øvrigt også ses på et kort i MiljøGIS tilknyttet vandområdeplanerne. Den eksakte placering af fosforvådområder inden for hovedvandoplandene er ikke lagt fast. Lokaliseringen af vådområdeprojekterne foretages på baggrund af en forundersøgelse foretaget af myndigheden. Myndigheden kan således selv prioritere indsatsen inden for de fastlagte frister. Det er op til myndigheden eventuelt at inddrage interessenter i planlægningen. Etablering af fosforvådområder skal ske efter gældende regler herom. Der henvises i øvrigt til Landbrugsstyrelsens vejledning "Kvælstof- og fosforvådområder – forundersøgelse og etablering"¹.

For at undgå, at fosforindsatsen i praksis vil overstige det opgjorte indsatsbehov for de enkelte søer, sikres det i regler om tilskud til gennemførelse af fosforvådområder, at der ikke gives tilskud til gennemførelse af en større indsats, end der er behov for. Grundlaget for sådanne vurderinger kan tage udgangspunkt i det opgjorte indsatsbehov beskrevet i vandområdeplanens bilag 2

Konkrete tiltag

Sørestaurering

Restaureringsindgrebet kan omfatte flere metoder, herunder bl.a. kemisk fosforfældning og biomanipulation. Der er med fastlæggelsen af de konkrete sørestaureringsindsatser ikke taget konkret stilling til, hvilken form for restaurering, der mest hensigtsmæssigt kan gennemføres i de enkelte søer. Det er op til kommunerne i forbindelse med den konkrete planlægning, jf.

¹ Kvælstof- og fosforvådområder - forundersøgelser- og etableringsprojekter – Landbrugsstyrelsen: <https://lbt.dk/tilskudsguide/kvaelstof-og-fosforvaadomraader-forundersoegelses-og-etableringsprojekter/>

vejledning om tilskud til sørestaurering² og vejledning for gennemførelse af sørestaurering³ at beslutte den præcise indsats.

Restaureringsindsats er som udgangspunkt fastlagt for søer, hvor fosforpåvirkningen af en sø vurderes at være reduceret tilstrækkeligt til, at der ikke længere eksisterer et indsatsbehov over for den eksterne tilførsel af fosfor. Her kan påvirkningen skyldes f.eks. fortsat intern frigivelse af fosfor fra sedimentet (kemisk træghed), eller hvor en fiskebestand domineret af skaller og brasen (biologisk træghed) forudsætter en aktiv indsats for at opnå god økologisk tilstand. I visse tilfælde er der fastlagt en sørestaureringsindsats, selv om der vurderes stadig at eksistere et indsatsbehov over for den eksterne tilførsel af fosfor. I disse tilfælde er det samtidig vurderet, at søen har så lav en belastning, at den på trods af det beregnede indsats-behov vil kunne nå målopfyldelse efter en restaurering.

Inden en restaurering iværksættes, skal kommunen gennemføre en forundersøgelse, hvor det nærmere vurderes, om ovenstående kriterier anvendt ved fastlæggelsen af sørestaureringsindsatser er opfyldt, dvs.:

3. Indsatsen over for den eksterne belastning for at opnå fuld målopfyldelse er gennemført, inden en sørestaurering iværksættes.
4. Restaureringsmetoden vurderes sammen med en eventuel indsats over for den eksterne tilførsel at ville medføre målopfyldelse både på kort og lang sigt.
5. Ved kemisk P-fældning med aluminium- og Phoslock-behandling vurderes det, at søens dårlige tilstand skyldes den interne belastning med P.
6. Ved biomanipulation vurderes det, at tilstanden er forringet pga. for mange fredfisk.
7. Ud fra vandets opholdstid og graden af vandgennemstrømning i sommerperioden vurderes det, at den naturlige aflastning fra søen vil være mere end 1-2 planperioder (gælder ved på- tænkt kemisk P-fældning).

Der henvises i øvrigt til "[Vejledning for gennemførelse af sørestaurering](#)" (DCE, 2020), som indeholder yderligere kriterier, som bør være opfyldt ved en given sørestaureringsindsats, ligesom vejledningen indeholder en nærmere beskrivelse af de forskellige faser af en sørestaurering, herunder en overordnet beskrivelse af myndighedsbehandlingen, de forskellige restaureringsmetoder samt det monitoringsprogram, der skal gennemføres.

Det anbefales, at kommunen eller dennes konsulent er i dialog med Miljøstyrelsen, når en forundersøgelse udarbejdes. Herved kan den viden, som Miljøstyrelsen besidder vedrørende søen, anvendes bedst muligt. Som en del af denne dialog drøftes resultatet af forundersøgelsen med Miljøstyrelsen.

Fosforvådområder

Et fosforvådområde har til formål at reducere udledningen af fosfor til søer, hvor fosfortilførslen er til hinder for opnåelse af god økologisk tilstand. Et fosforvådområde skal tilbageholde den partikelbundne fosfor, der føres med vandløb, så det ikke udledes til søer. Fosforvådområdet etableres ved at genoprette og omlægge vandløb, så der igen kommer et mere naturligt samspil mellem vandløbet og ådalen. Herved sikres oversvømmelse af arealerne langs vandløb ved store vandføringer, så det partikelbundne fosfor kan bundfældes og tilbageholdes på de vandløbsnære arealer. Etableringen af vådområderne vil desuden reducere fosforudledningen på sigt i kraft af, at hidtil dyrkede arealer ekstensiveres.

² Kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside www.vandprojekter.dk

³ Vejledning til gennemførelse af sørestaurering, AU, rapport nr. 392, 2020.
<https://dce2.au.dk/pub/SR382.pdf>

Opkøb af dambrug opstrøms søer og kystvande

Med tilskudsordningen kan kommunerne søge om tilskud til opkøb af retten til opstemning af vandløb og indvinding af vand i forbindelse med frivillige aftaler om ophør af dambrugsdrift. Formålet med ordningen er at nedbringe tilførslen af næringsstoffer (fosfor og kvælstof) til søer og kystvande og fjernelse af fysiske spærringer i vandløb. Ved indgåelse af en frivillig aftale bortfalder endvidere dambrugets fodertildeling og retten til indvinding af vand fra vandløbet/grundvand, ligesom udledning af næringsstoffer fra dambrugets produktion bringes til op-hør.

Miljøstyrelsen har udarbejdet en selvstændig vejledning til opkøbsordningen for dambrug, hvor der kan søges oplysninger om ordningen. Se vejledning om tilskud til kommunerne til opkøb af retten til drift af dambrug i forbindelse med frivillige aftaler om ophør af dambrugsdrift⁴.

Økonomi

Der kan søges om tilskud til gennemførelse af de fastlagte indsatser. Der kan læses mere om tilskudsordningerne, herunder procedurer, krav og kriterier for tilskud på Miljøstyrelsens hjemmeside <https://mst.dk/natur-vand/vandmiljoe/tilskud-til-vand-og-klimaprojekter/>.

I henhold til vandløbslovens bestemmelser har enhver, der lider tab som følge af gennemførelse af en sørestaureringsindsats, ret til erstatning.

Med hensyn til etablering af fosforvådområder sker dette som udgangspunkt efter aftale med lodsejer, herunder aftale om salg eller tilskud til fastholdelse af vådområde. I tilfælde af ekspropriation gælder de almindelige ekspropriationsretlige regler, herunder regler om erstatning.

Tidsfrister for gennemførelse af indsatsen

Der henvises til kapitel 5 om de generelle principper for, hvornår en indsats skal være operationel.

4.2.3 Konkrete indsatser for kystvande

4.2.3.1 Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse

Tilstanden i kystvande kan påvirkes af flere presfaktorer, herunder tilførsler af næringsstoffer (kvælstof og fosfor), fiskeri med bundskrabende redskaber, klapping, råstofindvinding, slusedrift mv. Analyser viser, at der samlet set er behov for yderligere reduktion af kvælstoftilførslen til en række kystvande, såfremt der skal opnås god økologisk tilstand i disse. Den altovervejende kilde til kvælstoftilførslen til kystvandene er tabet af kvælstof fra de dyrkede arealer.

De konkrete indsatser til forbedring af den økologiske tilstand i kystvande omfatter i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter etablering af kvælstofvådområder og lavbundsprojekter. De fastlagte konkrete indsatser fremgår af tabeller i bilag 1-4 i bekendtgørelsen.

Herudover har særligt virkemidlerne minivådområder, udtagning af lavbundsjord, ekstensive- ring, skovrejsning og nye tiltag i EU's landbrugspolitik også en kvælstofeffekt i forhold til forbedring af den økologiske tilstand i kystvande, hvilket også vil være tilfældet med den målrettede regulering, og efter 2025 en ny reguleringsmodel til reduktion af landbrugets udledninger af kvælstof. Endvidere er den gældende generelle gødningsregulering afgørende for reduktion af næringsstofftilførslen til kystvande.

⁴ <https://mst.dk/natur-vand/vandmiljoe/tilskud-til-vand-og-klimaprojekter/opkoeb-af-dambrug/>

Hertil kommer kvælstofsideeffekter af spildevandsindsatsen, jf. afsnit 4.2.4 og den planlagte opkøbsordning for dambrug.

De konkrete kvælstofvådområdeindsatser er besluttet i forbindelse med Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug fra oktober 2021.

Staten – eller anden myndighed afhængig af eventuel aftale, jf. bilag 1-4 i bekendtgørelsen – er forpligtet til at gennemføre hele indsatsen vedr. etablering af kvælstofvådområder og gennemførelse af lavbundsprojekter, som fremgår af bekendtgørelsen, idet forpligtelsen dog forudsætter, at den konkrete etablering af det enkelte vådområde og gennemførelse af det enkelte lavbundsprojekt kan opnå medfinansiering fra det danske landdistriktsprogram, hvilket bl.a. indebærer, at visse krav til frivillighed hos berørte lodsejere er opfyldt. Der kan dog i særlige tilfælde fraviges fra statens forpligtelse, jf. §§ 4-7 i bekendtgørelsen. De nærmere vilkår og omstændigheder er beskrevet i denne vejlednings kapitel 5-7.

Med hensyn til kvælstofvådområdeindsatsen er statens forpligtelse til at etablere kvælstofvådområder fordelt på kystvandoplande. Afgrænsningen af kystvandoplande kan ses på et kort i MiljøGIS tilknyttet vandområdeplanerne, hvortil der er adgang fra Miljøstyrelsens hjemmeside. Den eksakte placering af kvælstofvådområder er ikke lagt fast. Lokaliseringen af vådområdeprojekterne foretages af myndigheden og er derfor mere fleksibel end tidligere. Det er op til myndigheden i fornødent omfang at inddrage interessenter i planlægningen. Etablering af kvælstofvådområder skal ske efter gældende regler herom. Tilsvarende gælder for statens forpligtelse til at gennemføre lavbundsprojekter.

Konkrete tiltag

Vådområder

Et kvælstofvådområde har til formål at fjerne kvælstof fra det vand, som løber ud i åer og søer, og som ender ude i de danske kystvande, hvor kvælstof er et problem.

Et kvælstofvådområde kan laves på flere forskellige måder, enten ved at lukke dræn i projektområdet, overrisle projektområdet med drænvand fra de omkringliggende arealer, etablere en sø eller ved at hæve vandløbsbunden og oversvømme de vandløbsnære arealer. Uanset hvordan et vådområde etableres, medvirker vådområdet til at mindske kvælstofudledningen, ved at dyrkning af landbrugsjorden ophører, samt ved at bakterier i de våde jorde omsætter vandbåren kvælstof gennem nedbrydning af organisk materiale og herved frigør luftformigt kvælstof.

Lavbundsprojekter

Formålet med lavbundsprojekter er at reducere landbrugets udledning af drivhusgasser og genskabe eller forbedre natur. Udtagningen målrettes landbrugsjorde på kulstofrige lavbunds-jorde, de såkaldte organogene jorde, med mindst 6 % organisk kulstof. Lavbundsprojekterne skal reducere drivhusgasudledningen. Klimaeffekten opstår ved, at jorden tilføres mindre ilt, ved at vandstanden hæves, og dyrkningen ophører. Nedbrydningen af jordens kulstofindhold sker derved langsommere eller ophører helt, hvormed der udledes færre drivhusgasser. Når driften af landbrugsjorderne ekstensiveres, fremmes også naturens kvalitet, sammenhæng og robusthed, ligesom udledningen af næringsstoffer til søer og kystnære farvande reduceres.

Økonomi

Der kan søges om tilskud til gennemførelse af de konkrete indsatser. Der kan læses mere om tilskudsordningerne, herunder procedurer, krav og kriterier for tilskud på Landbrugsstyrelsens tilskudsguide eller på Miljøstyrelsens hjemmeside www.vandprojekter.dk. Se også kapitel 6. Med hensyn til etablering af kvælstofvådområder og gennemførelse af lavbundsprojekter sker dette som det klare udgangspunkt efter aftale med lodsejer, herunder aftale om salg eller til-

skud til fastholdelse af vådområde. I tilfælde af ekspropriation gælder de almindelige ekspropriationsretlige regler, herunder regler om erstatning.

Tidsfrister for gennemførelse af indsatsen

Der henvises til kapitel 5 om de generelle principper for, hvornår en indsats skal være operationel.

4.2.4 Konkrete indsatser for spildevand

4.2.4.1 Spildevandsindsatser til vandløb

Regnbetingede overløb

Regnbetingede overløb er en kort benævnelse for regnbetingede udledninger fra fælleskloakers overløb.

Formål med indsatsen og generelle forhold vedrørende gennemførelse

De konkrete indsatser over for regnbetingede overløb fremgår af indsatsbekendtgørelsen, bilag 1-4. Indsatsen skal gennemføres, fordi udledningerne er årsag eller medvirkende årsag til manglende målopfyldelse i nedstrømsliggende vandløb. Indsatsen består derfor i at reducere spildevandsbelastningen fra regnbetingede overløb i et omfang, der sikrer, at udledningerne ikke er årsag til, at vandområdernes miljømål ikke kan opfyldes, jf. de fastlagte konkrete miljømål i miljømålsbekendtgørelsen.

I indsatsbekendtgørelsen, bilag 1-4, er angivet de vandløbsforekomster, som indsatsen over for regnbetingede overløb skal føre til opfyldelse af miljømål i. En del af disse indsatser er videreført fra anden vandplanperiode, da de ikke er afsluttet. I MiljøGIS tilknyttet vandområdeplanerne kan desuden ses en vejledende udpegning af regnbetingede overløb med udløb til de pågældende vandløb. Der skal ikke nødvendigvis gennemføres en indsats på alle de regnbetingede overløb, der er vist i MiljøGIS. Kommunerne skal ud fra deres detailviden om overløbene foretage en vurdering af, hvilke overløb der skal gennemføres en indsats over for, samt hvilke konkrete løsninger der skal gennemføres for at sikre opfyldelse af miljømål i de i bekendtgørelsen angivne nedstrømsliggende vandløbsstrækninger.

Foranstaltninger over for regnbetingede overløb realiseres via kommunernes spildevandsplaner og regler fastsat i miljøbeskyttelsesloven med tilhørende bekendtgørelser. Miljøstyrelsen er tilsynsmyndighed over for spildevandsselskabernes regnbetingede overløb. Det er Miljøstyrelsens forventning, at kommunerne og spildevandsselskaberne i fælles forståelse udarbejder spildevandsplanens projekter over for regnbetingede overløb, hvor der i bekendtgørelsen er fastlagt indsatser, og at spildevandsselskaberne gennemfører spildevandsplanens projekter.

Alle fastlagte indsatser overfor regnbetingede overløb til vandforekomster, som fremgår af bekendtgørelsen, skal gennemføres. Denne forpligtelse kan dog i særlige tilfælde fraviges, jf. §§ 4-7 i bekendtgørelsen. De nærmere vilkår og omstændigheder er beskrevet i denne vejlednings kapitel 5-7.

Konkrete tiltag

Regnbetingede overløb

Indsatsen overfor regnbetingede overløb fra fælleskloakerede områder kan gennemføres f.eks. ved at etablere bassin, udbygge eksisterende bassin, afkoble regnvand, rense overløbsvandet eller ved at separatkloakere.

Ved gennemførelsen af en indsats over for regnbetingede overløb kan der generelt tages udgangspunkt i virkemiddelkataloget til brug for indsatsprogrammerne, hvor der findes en beskrivelse af forudsætninger, effekter samt et omkostningsestimat for etablering af bassin. Virkemiddelkataloget kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside, www.mst.dk. I katalogets tabel 5 er angivet vejledende retningslinjer for etablering af bassiner til reduktion af spildevandsoverløb. Der kan være lokale forhold, der nødvendiggør andre dimensioneringer end dem, der er angivet i virkemiddelkataloget. Der kan, som nævnt, også anvendes andre virkemidler, der opnår samme reduktion, fx separering af fælleskloaker. Virkemiddelkataloget, der blev udarbejdet af COWI for Miljøstyrelsen i 2019, ligger på Miljøstyrelsens hjemmeside, www.MST.dk.

Tidsfrister for gennemførelse af indsatsen

Det fremgår af § 4 i indsatsbekendtgørelsen, at indsatsprogrammernes foranstaltninger fastlagt i bilag 1-4 skal være operationelle senest 3 år efter, at de er fastlagt. Foranstaltningerne skal sikre, at de fastlagte miljømål nås. Det betyder ikke nødvendigvis, at alle indsatser skal være igangsat eller gennemført 3 år efter, de er fastlagt. Foranstaltningerne skal dog være klar til at kunne igangsættes. I den forbindelse vil det præcise tidspunkt for igangsættelsen afhænge af bl.a. karakteren af den konkrete foranstaltning og den konkret fastlagte frist for opfyldelse af miljømål for det/de aktuelle vandområder, som foranstaltningen vedrører. Det afgørende er overordnet, at målene nås som planlagt, og at indsatsprogrammernes foranstaltninger skal igangsættes og gennemføres, så dette kan ske.

Hvis kommunen vælger at anvende separatkloakering som virkemiddel over for et regnbetinget overløb, betragter Miljøstyrelsen indsatsen som gennemført, når alle oplandets ejendomme er blevet meddelt påbud om tilslutning til den separate hovedkloak. Når kommunen har meddelt påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 30, er der umiddelbart truffet de nødvendige retlige skridt til gennemførelsen af indsatsen. For øvrige løsninger betragtes indsatsen som gennemført, når tiltaget er realiseret.

Der henvises i øvrigt til denne vejlednings kapitel 5.

Økonomi

Indsatser, der gennemføres ved installation eller udvidelse af bassin, betales af spildevandsforsyningsselskabet. Indsatser, der gennemføres via separatkloakering, betales af spildevandsforsyningsselskabet, mens grundejerne betaler for separering og tilslutning af ejendommens afløb. De økonomiske udgifter afholdes således i overensstemmelse med de gældende regler på området.

Ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse

Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse

De konkrete indsatser over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse fremgår af indsatsbekendtgørelsen, bilag 1-4. I bilagene er på kort angivet de rensklasseoplande i spredt bebyggelse, hvor der skal gennemføres forbedret spildevandsrensning på ukloakerede ejendomme. Indsatsen gennemføres, hvor udledninger fra enkeltejendomme er årsag eller medvirkende årsag til manglende opfyldelse af miljømål i nedstrømsliggende vandløb. Indsatsen skal dermed sikre, at spildevandsbelastningen fra ejendomme i oplande til disse vandløb reduceres i et omfang, der sikrer, at udledningerne ikke er årsag til, at vandområdernes miljø-mål ikke kan opfyldes, jf. de fastlagte konkrete miljømål i miljømålsbekendtgørelsen.

Indsatsbekendtgørelsens indsats over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse er på oplandsniveau - rensklasseoplandsniveau. Indsatsen kommer på ejendomsniveau ved kommunernes inddragelse af indsatsbekendtgørelsens rensklasseoplande i spildevandsplanen. Det er kommunerne, der på baggrund af bestemmelserne i kapitel 13 i spildevandsbekendtgørelsen, afgør, hvilke ejendomme der skal forbedre spildevandsrensningen. Miljøstyrelsens oplysninger om antal ejendomme, der skal forbedre spildevandsrensningen, bygger på

oplysninger fra BBR og kommuner, og er styrelsens bedste bud på, hvor mange ejendomme der skal forbedre rensningen.

Indsatser over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse består i tredje planperiode hovedsagelig af udestående indsatser fra de daværende amters regionplaner, der er videre-ført fra anden planperiode. Regionplanernes indsats omfattede ca. 102.000 ejendomme, og ved offentliggørelse af de første vandplaner i 2011 udestod indsatser over for i alt ca. 39.210 ejendomme. Der er i vandområdeplanerne fastlagt indsatser over for yderligere ca. 3.000 ejendomme, hvoraf indsatser over for ca. 600 af disse ejendomme er fastlagt i tredje planperiode. På MiljøGIS tilknyttet vandområdeplanerne er der information om, hvilken plan rense-klasseoplandet første gang blev fastlagt i.

Foranstaltninger over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse skal realiseres via kommunernes spildevandsplaner og efter reglerne i miljøbeskyttelsesloven med tilhørende bekendtgørelser.

De afgrænsninger af renseklassesoplande, der fremgår af bekendtgørelsen, er vejledende, og det er kommunerne, der efter en konkret vurdering af den enkelte udledning afgør, om en ejendom skal meddeles påbud om forbedret spildevandsrensning, jf. miljøbeskyttelseslovens §30 og spildevandsbekendtgørelsens § 35, stk. 1.

Alle fastlagte indsatser – renseklassesoplande over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse, som fremgår af bekendtgørelsen – skal gennemføres. Der kan dog i særlige tilfælde fraviges fra denne forpligtelse, jf. §§ 4-7 i bekendtgørelsen. De nærmere vilkår og omstændigheder er beskrevet i denne vejlednings kapitel 5-7.

Renseklasser

I de angivne renseklassesoplande skal spildevandsudledninger fra ukloakerede ejendomme opfylde de rensekraav, der fremgår af bekendtgørelsen. Rensekravene tager udgangspunkt i Miljøstyrelsens vejledning nr. 5, 1999 vedrørende spildevandstilladelser m.v., hvor følgende 4 renseklasser, er angivet: O: Reduktion af organisk stof, OP: Reduktion af organisk stof og reduktion af total fosfor, SO: Skærpet krav til reduktion af organisk stof og nitrifikation, SOP: Skærpet krav til reduktion af organisk stof samt nitrifikation og reduktion af total fosfor. Reduktionskravene til de enkelte renseklasser fremgår af spildevandsbekendtgørelsens bilag 3.

De renseklassesoplande, der blev fastlagt i regionplanerne, er som udgangspunkt fastholdt. Den supplerende indsats er fastsat af hensyn til vandløb, og der er som udgangspunkt anvendt renseklasses SO.

Antal ejendomme

For indsatser videreført fra anden planperiode er der i indsatsbekendtgørelsen, bilag 1-4 på kommuneniveau angivet, hvor mange ejendomme der som minimum skal meddeles påbud om forbedret spildevandsrensning eller tilslutning til spildevandsselskabets kloak per år. Opgørelsen tager udgangspunkt i, at disse kommuner som minimum skal meddele mindst 5 påbud om forbedret spildevandsrensning eller tilslutning til kloak per 1.000 indbyggere i kommunen per år.

Forudsætning for meddelelse af påbud

Det er en generel forudsætning for, at der kan meddeles påbud, at udledningen bidrager til forurening af et nedstrømsliggende målsat vandområde, der er forurenet af spildevand i et omfang, der gør, at det fastlagte konkrete miljømål for vandområdet ikke er opfyldt. Derudover er det en generel forudsætning for, at der kan meddeles påbud, at den eksisterende udledning ikke opfylder kravene til områdets renseklasses.

Ved meddelelse af påbud om forbedret spildevandsrensning til en ukloakeret ejendom skal kommunen således have fastlagt, at ejendommen udleder til det pågældende vandområdesystem, samt at udledningen bidrager til forurening af et nedstrømsliggende vandområde, hvor miljømålet ikke er opfyldt, jf. spildevandsbekendtgørelsen § 35, stk. 1. Det vil sige, at der kan være ukloakerede ejendomme beliggende udenfor rensklasseoplandenes afgrænsning, der skal meddeles påbud om forbedret spildevandsrensning. Omvendt kan der være ukloakerede ejendomme beliggende indenfor rensklasseoplandenes afgrænsning, der ikke skal meddeles et påbud om forbedret spildevandsrensning.

Af vejledningen til spildevandsbekendtgørelsen fremgår det, hvordan kommunen skal håndtere spildevandsindsatsen overfor ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse. Bl.a. nedenstående forhold kan udtrages af vejledningen om meddelelse af påbud.

Ejendommens udledning skal bidrage til forurening af et nedstrømsliggende vandområde. Det er underordnet, om det er det vandområde, der umiddelbart er modtager af spildevandet, eller et nedstrøms beliggende vandområde, der i sidste ende bliver modtager af spildevandet. Der kan eksempelvis være tale om umiddelbar udledning til et vandløb, der opfylder målsætningen, men hvor en længere nedstrømsliggende vandløbsstrækning er forureningspåvirket, og hvor målsætningen ikke er opfyldt.

Det er ikke afgørende for meddelelse af påbud, om den enkelte ejendoms bidrag til forureningen af det omhandlede vandområde er stort eller lille.

Modtageren af påbuddet kan ikke stille krav om, at ejendommens bidrag til forurening er dokumenteret gennem konkrete målinger eller analyser.

Konkrete tiltag

Kommunerne kan vælge, at indsatserne skal gennemføres via decentrale renseløsninger på de enkelte ejendomme eller ved kloakering og afskæring af spildevand fra området. I virkemiddelkataloget til brug for indsatsprogrammer findes en beskrivelse af forudsætninger, effekter samt et omkostningsestimat for decentrale renseløsninger.

Tidsfrister for gennemførelse af indsatsen

Det fremgår af § 4 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, at indsatsprogrammernes foranstaltninger skal være operationelle senest 3 år efter, at de er fastlagt. Foranstaltningerne skal sikre, at de fastlagte miljømål opfyldes. Det betyder ikke nødvendigvis, at alle indsatser skal være igangsat eller gennemført 3 år efter, de er fastlagt. Foranstaltningerne skal dog være klar til at kunne igangsættes. I den forbindelse vil det præcise tidspunkt for igangsættelsen bl.a. afhænge af karakteren af den konkrete foranstaltning og den konkret fastlagte frist for opfyldelse af miljømål for det/de aktuelle vandområder, som foranstaltningen vedrører. Det afgørende er overordnet, at målene opfyldes som planlagt, og indsatsprogrammets foranstaltninger skal igangsættes og gennemføres, så dette kan ske.

En konkret indsats over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse betragtes gennemført, når alle berørte grundejere inden for det pågældende rensklasseopland er meddelt påbud om forbedret spildevandsrensning eller tilslutning til kloak. Når kommunen har meddelt påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 30, er der umiddelbart truffet de nødvendige retlige skridt til gennemførelsen af indsatsen. Kommunerne kan dog give en rimelig frist for at opfylde påbud.

Der henvises i øvrigt til denne vejlednings kapitel 5.

Økonomi

Indsatser, der gennemføres via forbedret spildevandsrensning på decentrale anlæg, betales af grundejeren. Påbud om forbedret spildevandsrensning efter miljøbeskyttelseslovens § 30 skal følges af et tilbud om kontraktligt medlemskab af spildevandsforsyningsselskabet, jf. betalingslovens § 7 a. For medlemmer af spildevandsforsyningsselskabet anlægger og driver spildevandsforsyningsselskabet et decentralt renseanlæg, der opfylder kommunens påbud, mod at grundejeren betaler tilslutningsbidrag. Indsatser, der gennemføres via kloakering, betales af spildevandsforsyningsselskabet, mens grundejerne betaler tilslutningsbidrag og for tilslutning af ejendommens afløb.

Øvrige forhold

Opfyldelse af vandområdets miljømål

Regionplanernes rensklasseoplande er fastholdt i bekendtgørelsen, også i de tilfælde, hvor miljømålet er opfyldt i det tilhørende vandområde. Miljøstyrelsen vurderer, at der ikke er hjemmel til at meddele nye påbud om forbedret spildevandsrensning, når vandområdets miljømål er opfyldt, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 35, stk. 1, nr. 3. Det er dog Miljøstyrelsens generelle vurdering, at kommunerne kan håndhæve påbud, hvor vandområdets miljømål er opfyldt, hvis påbuddet blev meddelt, da vandområdets miljømål ikke var opfyldt.

Ukendt tilstand i vandområdet

Det er Miljøstyrelsens vurdering, at der ikke er hjemmel til at meddele påbud om forbedret spildevandsrensning til ejendomme, hvis udledningen alene påvirker et vandløbsvandområde med ukendt tilstand, jf. § 35, stk. 1, nr. 3, i spildevandsbekendtgørelsen. Det bemærkes i den forbindelse, at der kan være hjemmel til at meddele påbud om forbedret spildevandsrensning til ejendomme med udledning til et vandløbsvandområde med ukendt tilstand, hvis udledningen påvirker et nedstrømsliggende vandområde, der er spildevandspåvirket, og hvor miljømålet ikke er opfyldt.

Øvrige forhold vedrørende konkrete spildevandsindsatser

Blødbundsvandløb

Spildevandsindsatserne er fastlagt for at opnå god tilstand i en række vandløb, hvor miljømålet ikke er opfyldt. Tidligere har amterne og Naturstyrelsen (nu Miljøstyrelsen) lagt til grund, at der var opnået god tilstand i blødbundsvandløb, når tilstanden svarer til faunaklasse 4 i Dansk Vandløbsfauna Indeks (DVFI). I overensstemmelse hermed var miljøtilstanden og miljømålet for de pågældende vandløb angivet med faunaklasse.

Forud for udarbejdelsen af basisanalysen for vandområdeplan 2015-2021 blev det på baggrund af en fornyet faglig vurdering besluttet, at tilstanden i blødbundsvandløb ikke kunne vurderes med udgangspunkt i det eksisterende DVFI. Som en konsekvens heraf er det detaljerede mål for blødbundsvandløb i form af faunaklasse bortfaldet. Det samlede miljømål for blødbundsvandløb er fortsat "god økologisk tilstand".

Kommunen skal være opmærksom på, at der på nuværende tidspunkt ikke er hjemmel til at meddele påbud om forbedret spildevandsrensning i de tilfælde, hvor indsatsen alene begrundes i forbedring af tilstanden i et blødbundsvandløb.

4.2.4.2 Spildevandsindsatser til søer

Regnbetingede overløb

Regnbetingede overløb er en kort benævnelse for regnbetingede udledninger fra fælleskloakers overløb.

Formål med indsatsen og generelle forhold vedrørende gennemførelse

De konkrete indsatser over for regnbetingede overløb fremgår af indsatsbekendtgørelsen, bilag 1-4. Indsatsen skal gennemføres, fordi fosfor i udledningerne er årsag eller medvirkende årsag til manglende målopfyldelse i den angivne sø. Indsatsen består derfor i at reducere udledningen af fosfor fra regnbetingede overløb mest muligt, så udledningerne ikke er årsag til, at vandområdernes miljømål ikke kan opfyldes, jf. de fastlagte konkrete miljømål i miljømålsbekendtgørelsen.

I indsatsbekendtgørelsen, bilag 1-4, er angivet de søer, som indsatsen overfor regnbetingede overløb skal bidrage til opfyldelse af miljømål i. I MiljøGIS tilknyttet vandområdeplanerne kan regnbetingede overløb knyttet til de pågældende søer ses.

Foranstaltninger over for regnbetingede overløb realiseres via kommunernes spildevandsplaner og regler fastsat i miljøbeskyttelsesloven med tilhørende bekendtgørelser. Miljøstyrelsen er tilsynsmyndighed over for spildevandsselskabernes regnbetingede overløb. Det er Miljøstyrelsens forventning, at kommunerne og spildevandsselskaberne i fælles forståelse udarbejder spildevandsplanens projekter over for regnbetingede overløb, hvor der i bekendtgørelsen er fastlagt indsatser, og at spildevandsselskaberne gennemfører spildevandsplanens projekter.

Alle fastlagte indsatser over for regnbetingede overløb, som fremgår af bekendtgørelsen, skal gennemføres. Der kan dog i særlige tilfælde fraviges fra denne forpligtelse, jf. §§ 4-7 i bekendtgørelsen. De nærmere vilkår og omstændigheder er beskrevet i denne vejlednings kapitel 5-7.

Konkrete tiltag

Indsatsen over for regnbetingede overløb fra fælleskloakerede områder kan gennemføres f.eks. ved at etablere bassin, udbygge eksisterende bassin, afkoble regnvand eller ved at separatkloakere.

Ved gennemførelsen af en indsats over for regnbetingede overløb kan der generelt tages udgangspunkt i virkemiddelkataloget til brug for indsatsprogrammerne, hvor der findes en beskrivelse af forudsætninger, effekter samt et omkostningsestimat for etablering af bassin. I katalogets tabel 5 er angivet vejledende retningslinjer for etablering af bassiner til reduktion af spildevandsoverløb. Der kan være lokale forhold, der nødvendiggør andre dimensioneringer end dem, der er angivet i virkemiddelkataloget. Der kan, som nævnt, også anvendes andre virkemidler, der opnår samme reduktion, fx separering af fælleskloakker. Virkemiddelkataloget, der blev udarbejdet af COWI for Miljøstyrelsen i 2019, ligger på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Tidsfrister for gennemførelse af indsatsen

Det fremgår af § 4 i indsatsbekendtgørelsen, at indsatsprogrammernes foranstaltninger fastlagt i bilag 1-4 skal være operationelle senest 3 år efter, at de er fastlagt. Foranstaltningerne skal sikre, at de fastlagte miljømål opfyldes. Det betyder ikke nødvendigvis, at alle indsatser skal være igangsat eller gennemført 3 år efter, de er fastlagt. Foranstaltningerne skal dog være klar til at kunne igangsættes. I den forbindelse vil det præcise tidspunkt for igangsættelsen afhænge af bl.a. karakteren af den konkrete foranstaltning og den konkret fastlagte frist for opfyldelse af miljømål for det/de aktuelle vandområder, som foranstaltningen vedrører. Det afgørende er overordnet, at målene nås som planlagt, og indsatsprogrammernes foranstaltninger skal igangsættes og gennemføres, så dette kan ske.

Hvis kommunen vælger at anvende separatkloakering som virkemiddel over for et regnbetinget overløb, betragter Miljøstyrelsen indsatsen som gennemført, når alle oplandets ejendomme er blevet meddelt påbud om tilslutning til de separate hovedkloakker. Når kommunen har meddelt påbud efter miljøbeskyttelseslovens § 30, er der umiddelbart truffet de

nødvendige retlige skridt til gennemførelsen af indsatsen. For øvrige løsninger betragtes indsatsen som gennemført, når tiltaget er realiseret.

Der henvises i øvrigt til denne vejlednings kapitel 5.

Økonomi

Indsatser, der gennemføres ved installation eller udvidelse af bassin, betales af spildevandsforsyningsselskabet. Indsatser, der gennemføres via separatkloakering, betales af spildevandsforsyningsselskabet, mens grundejerne betaler for separering og tilslutning af ejendommenes afløb. De økonomiske udgifter afholdes således i overensstemmelse med de gældende regler på området.

4.3 Indsatser overfor miljøfarlige forurenende stoffer

4.3.1.1 Formål med indsatsen og generelle forhold omkring gennemførelse

Formålet med indsatsprogrammerne for miljøfarlige forurenende stoffer er at sikre, at miljøkvalitetskrav for stofferne overholdes i overfladevandområderne, og at stofferne dermed ikke hindrer, at overfladevandområdernes miljømål opfyldes.

Bilag 5 og 6 til bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter fastlægger grundlæggende og supplerende foranstaltninger i form af regulering, som bidrager til at sikre opfyldelse og fastholdelse af målene.

Bekendtgørelsen om indsatsprogrammer fastlægger ikke konkrete indsatser over for forekomsten af miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder, men fastlægger i § 9 en generel supplerende foranstaltning, der består i pligt til kildeopsporing og eventuel revision af tilladelser og godkendelser. Bestemmelsen, som har hjemmel i § 20, stk. 7, i lov om vandplanlægning, pålægger statslige myndigheder, regioner og kommuner inden for deres ressort at gennemføre en indsats i forhold til overfladevandområder, der ikke har god tilstand på grund af forekomsten af et eller flere miljøfarlige forurenende stoffer. Som en del af Miljøstyrelsens overvågningsprogram, som ligger til grund for vandområdeplanernes tilstandsvurderinger, bliver koncentrationer af miljøfarlige forurenende stoffer målt i visse målsatte vandløb, søer og kystvande.

Et overfladevandområdes kemiske tilstand vurderes på baggrund af forekomsten af koncentrationer af de prioriterede stoffer, som er udpeget i EU-regi. Prioriterede stoffer er stoffer, der på EU-niveau vurderes at udgøre en væsentlig risiko for vandmiljøet eller via vandmiljøet. Forekomst af de nationalt specifikke stoffer, som er vurderet at blive udledt i betydende mængder, indgår i klassificeringen af vandområdets økologiske tilstand.

I vurderingen af den kemiske og økologiske tilstand for miljøfarlige forurenende stoffer bliver de målte koncentrationer sammenholdt med miljøkvalitetskrav. Et miljøkvalitetskrav er den koncentration af et bestemt stof i vand, sediment eller biota (muslinger og fisk), som ikke må overskrides af hensyn til beskyttelsen af menneskers sundhed og miljøet. Miljøkvalitetskrav er fastsat i tabel 3 (nationalt fastsatte miljøkvalitetskrav for vand), tabel 4 (nationalt fastsatte miljøkvalitetskrav for sediment og biota) og tabel 5 (EU-fastsatte miljøkvalitetskrav) i bilag 2 til bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand.

I de vandområder, hvor et eller flere stoffer overskrider de fastsatte miljøkvalitetskrav, er den økologiske og/eller kemiske tilstand vurderet som værende ikke-god. Det er i disse vandområder, der skal gennemføres en indsats.

I MiljøGIS tilknyttet vandområdeplanerne kan ses, hvilke vandområder der er i henholdsvis god, ikke-god og ukendt tilstand med hensyn til forekomst af miljøfarlige forurenende stoffer. At et vandområde er i ukendt tilstand betyder, at der enten ikke foreligger overvågningsdata for området, eller at de eksisterende data ikke har kunnet vurderes, f.eks. fordi der er for få data eller for høj en kvantifikationsgrænse. I vandområder med ukendt tilstand skal der ikke gennemføres en indsats.

I tabellen nedenfor ses for hvilke stoffer, der i ét eller flere tilfælde er konstateret overskridelser af de fastsatte miljøkvalitetskrav i vandløb, søer eller kystvande og territorialfarvande. I MiljøGIS og på vandplandata.dk er der mulighed for at tilgå information for pågældende vandområder om for hvilket stof, miljøkvalitetskravet i givet fald er overskredet, og hvilket stof indsatsen derfor skal rettes mod. Indsatsen skal alene gennemføres i de vandområder og for de stoffer, der fremgår af kortene og oplysningerne i MiljøGIS og vandplandata.dk, og kildeopsporing-sindsatsen omfatter alene de stoffer, der fremgår af tabel 1.

	Kemisk tilstand	Økologisk tilstand
Vandløb	Antracen, cadmium, kviksølv, naphthalen, nonylphenoler, PFOS	Alkylbenzensulfonat, barium, kobber, sum af methylnaphthalener, zink
Søer	Antracen, bly, cadmium, kviksølv, naphthalen, nonylphenoler, PFOS	Sum af methylnaphthalener, vanadium
Kystvande	Antracen, sum af BDE, bly, cadmium, kviksølv, naphthalen, nonylphenoler, octylphenoler	Sum af methylnaphthalener

I forbindelse med indsatsen over for miljøfarlige forurenende stoffer skal regionerne ifølge jordforureningsloven fastlægge de jordforureninger, der kan true vandløb, søer, kystvande og internationale naturbeskyttelsesområder (Natura 2000-områder). Derfor har regionerne i perioden 2014-2018 gennemført en risikoscreening blandt ca. 36.000 kortlagte jordforureninger med henblik på at identificere den potentielle risiko, som disse forureninger kan udgøre for målsat overfladevand og internationale naturbeskyttelsesområder. Den videre indsats i vandområdeplanerne igangsættes i tredje planperiode (2021-2027), og regionernes screeningsundersøgelser mv. rettes mod opfyldelse af miljømålene i denne periode. Hertil kommer, at der i 2021 blev afsat særlig finansiering til undersøgelse og oprensning af identificerede generationsforureninger. Oprensningen af generationsforureninger bidrager til, at Danmark kan opfylde sine forpligtelser efter vandrammedirektivet for de generationsforureninger, der udgør en risiko for overfladevand.

Konkrete tiltag

I de overfladevandområder, der har ikke-god kemisk eller ikke-god økologisk tilstand på grund af forekomst af miljøfarlige forurenende stoffer, skal der ifølge § 9 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter gennemføres en indsats i to trin:

- De berørte miljømyndigheder skal inden for deres ressort foretage opsporing af kilder til forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastlagte miljømål i overfladevandområder.
- De berørte miljømyndigheder skal om nødvendigt, hvis der er hjemmel hertil i den pågældende sektorlov, revidere meddelte godkendelser og tilladelser.

Den nærmere gennemførelse af miljømyndighedernes kildeopsporing og eventuelle revision af godkendelser og tilladelser som følge heraf vil blive beskrevet i en vejledning.

Der vil forinden blive gennemført kildeopsporing i et testopland. Derudover vil Miljøstyrelsen igangsætte projekter med henblik på at indhente yderligere viden om miljøfarlige forurenende stoffer i vandmiljøet, herunder tilvejebringe det faglige grundlag for at fastsætte nye miljøkvalitetskrav.

Frister for gennemførelse af indsatsen

Af bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster fremgår, hvornår de enkelte vandområder skal opnå henholdsvis god kemisk tilstand og god økologisk tilstand. I vandområder med manglende målopfyldelse grundet overskridelse af miljøkvalitetskrav for miljøfarlige forurenede stoffer skal der være målopfyldelse senest i 2027. Det forudsættes i overensstemmelse hermed, at kildeopsporing og eventuel revision af godkendelser og tilladelser i henhold til § 9 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter tilrettelægges og gennemføres således, at miljøfarlige forurenende stoffer senest i 2027 ikke vil være til hinder for målopfyldelse.

4.4 Indsatser for grundvandsforekomster

4.4.1.1 Formål med indsatsen

Formålet med indsatsprogrammerne for så vidt angår grundvand er at opnå god tilstand i grundvandsforekomsterne. En grundvandsforekomsts tilstand skal vurderes dels ud fra forekomstens kvantitative og kemiske tilstand og dels ud fra forekomstens påvirkning – kvantitativt og kemisk – af tilknyttet overfladevand og terrestriske økosystemer.

I bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter er der ikke fastlagt konkrete supplerende indsatser for grundvandsforekomster (hverken for så vidt angår kvantitativ tilstand eller kemisk tilstand). Foranstaltninger til opfyldelse af miljømål for grundvandsforekomster udgøres således af de dele af de grundlæggende og generelle supplerende foranstaltninger, jf. bekendtgørelsens bilag 5 og 6, der bidrager til beskyttelse af grundvandet.

Hertil kommer, at myndighederne i deres administration af sektorlovgivningen skal sikre, at en aktivitet ikke indebærer en forringelse af grundvandsforekomsters tilstand (hverken kemisk eller kvantitativ) eller forhindrer grundvandsforekomsterne i at opnå og fastholde de fastlagte konkrete miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster. Der henvises i den forbindelse til kapitel 8 om myndighedernes administration af sektorlovgivningen.

For øvrige tiltag, der har til formål at forbedre den kemiske og kvantitative tilstand i grundvandsforekomsterne i vandområdeplanerne 2021-2027, henvises til indsatsprogrammet, som fremgår af kapitel 6 i Vandområdeplan 2021-2027.

5. Forpligtelse for myndigheder til at gennemføre indsatser

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens §§ 4 og 5:

§ 4. Miljøstyrelsen skal gennemføre de foranstaltninger, der inden for styrelsens ressort er fastlagt i bilag 1-4, jf. dog stk. 3 og 4 og §§ 6 og 7. Enhver ny eller revideret foranstaltning skal være operationel inden for 3 år efter fastlæggelsen, jf. lovens § 19, stk. 3, jf. dog stk. 2 til denne bestemmelse.

Stk. 2. Foranstaltninger til begrænsning af forurening fra punktkilder, som skulle være gennemført i henhold til vandplanen for planperioden 2009-2015 eller indsatsprogrammer for planperioden 2015-2021, skal gennemføres senest den 22. december 2027 og med et minimum af foranstaltninger årligt som fastlagt i denne bekendtgørelses bilag 1-4, jf. punkt 5 i bilagene.

Stk. 3. Miljøstyrelsen kan med henblik på opfyldelse af de fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis disse andre foranstaltninger er dokumenterbar ligeså miljø- og omkostningseffektive som de fastlagte foranstaltninger.

Stk. 4. Miljøstyrelsen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, eller undlade at gennemføre sådanne fastlagte foranstaltninger, hvis styrelsen vurderer, at behovet for foranstaltninger viser sig at være anderledes end forudsat ved fastlæggelsen af foranstaltningerne, herunder hvis det viser sig, at der, helt eller delvist, ikke er behov for at gennemføre foranstaltningerne.

Stk. 5. Miljøministeren foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammer, som beslutninger foretaget efter stk. 3 og 4 måtte give anledning til og offentliggør disse.

§ 5. Kommunalbestyrelsen skal inden for kommunens geografiske område gennemføre de foranstaltninger, der inden for kommunernes ressort er fastlagt i bilag 1-4, jf. dog stk. 3 og 4 og §§ 6 og 7. Enhver ny eller revideret foranstaltning skal være operationel inden for 3 år efter fastlæggelsen, jf. lovens § 19, stk. 3, jf. dog stk. 2 til denne bestemmelse.

Stk. 2. Foranstaltninger til begrænsning af forurening fra punktkilder, som skulle være gennemført i henhold til vandplanen for planperioden 2009-2015 eller indsatsprogrammer for planperioden 2015-2021, skal være gennemført senest den 22. december 2027 og som minimum med et antal foranstaltninger årligt i perioden som fastsat i bilag 1-4, jf. punkt 5.

Stk. 3. Miljøstyrelsen kan med henblik på opfyldelse af de fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, på anmodning fra en kommunalbestyrelse og efter en konkret vurdering, herunder af muligheden for finansiering, træffe afgørelse om, at kommunen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis disse andre foranstaltninger er dokumenterbar ligeså miljø- og omkostningseffektive som de fastlagte foranstaltninger. Miljøstyrelsen kan ved afgørelsen fastsætte nærmere vilkår for ændringen.

Stk. 4. Miljøstyrelsen kan på anmodning fra en kommunalbestyrelse og efter en konkret vurdering, herunder af muligheden for finansiering, træffe afgørelse om, at kommunen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, eller undlade at gennemføre sådanne fastlagte foranstaltninger, hvis styrelsen vurderer, at behovet for foranstaltninger er anderledes end forudsat ved fastlæggelsen af foranstaltningerne eller hvis det viser sig, at der, helt eller delvist, ikke er behov for at gennemføre foranstaltningerne. Miljøstyrelsen kan ved afgørelsen fastsætte nærmere vilkår for ændringen.

Stk. 5. Miljøministeren foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammer, som afgørelser efter stk. 3 og 4 måtte give anledning til og offentliggør disse.

5.1 Miljøstyrelsens forpligtelse til at gennemføre foranstaltninger

Bekendtgørelsens § 4 fastlægger overordnet, hvilke konkrete foranstaltninger Miljøstyrelsen skal gennemføre inden for styrelsens ressort.

Foranstaltningerne skal være "operationelle" senest tre år efter, at de er fastlagt. Det betyder ikke nødvendigvis, at alle indsatser skal være igangsat eller gennemført tre år efter, at de er fastlagt. Foranstaltningerne skal dog være klar til at kunne igangsættes. Det præcise tidspunkt for igangsættelsen vil bl.a. afhænge af karakteren af den konkrete foranstaltning og den konkrete fastlagte frist for målopfyldelse for det/de aktuelle vandområder, som foranstaltningen vedrører. Det afgørende er overordnet, at målene nås som planlagt, og indsatsprogrammets foranstaltninger skal igangsættes og gennemføres, så dette kan ske. Det vil i praksis bero på en konkret vurdering, hvornår og hvordan foranstaltninger gennemføres, herunder ved inddragelse af eventuelle særlige lokale forhold eller særlige konkrete omstændigheder.

For at sikre et fagligt retvisende og omkostningseffektivt administrationsgrundlag for planlægningen fastsættes det i bestemmelsens stk. 3, at Miljøstyrelsen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis disse andre foranstaltninger er dokumenterbart lige så miljø- og omkostningseffektive som de fastlagte foranstaltninger.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der er grundlag for at udskifte en fastlagt foranstaltning med et bestemt virkemiddel til en foranstaltning med et andet virkemiddel, jf. § 4, stk. 3. Det forudsættes, at der foreligger dokumentation for miljøeffekt og omkostninger ved den foranstaltning, som ønskes gennemført i stedet for den i bekendtgørelsen fastlagte, og at det vurderes, at den pågældende foranstaltning har samme miljøeffekt for det konkrete vandområde som den i bekendtgørelsen fastlagte, ligesom foranstaltningen vurderes at være lige så omkostningseffektiv.

Det fremgår yderligere i stk. 4, at Miljøstyrelsen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, eller undlade at gennemføre sådanne fastlagte foranstaltninger, hvis styrelsen vurderer, at behovet for foranstaltninger viser sig at være anderledes end forudsat ved fastlæggelsen af foranstaltningerne.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der efter § 4, stk. 4, er grundlag for at fravige de fastlagte foranstaltninger i bilag 1-4, herunder omfanget af den nødvendige fravigelse. Det afgørende er, at en eventuel fravigelse er begrundet ud fra oplysninger om vandforekomsternes karakteristika, belastninger og indsatsbehov eller andre omstændigheder, som eventuelt måtte vise sig ikke at være som forudsat ved fastlæggelsen af foranstaltningerne. Et eksempel kan være, at det viser sig, at en vandforekomst, for hvilken der i bekendtgørelsen om indsatsprogrammer er fastlagt en konkret foranstaltning, har god tilstand, og at der således ikke er behov

for at gennemføre den pågældende foranstaltning, hvorfor der er grundlag for at fravige forpligtelsen til at gennemføre denne.

Det følger endelig af bestemmelsen, at miljøministeren ved lejlighed foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammet, som beslutninger efter stk. 3 og 4 måtte give anledning til.

5.2 Kommunernes forpligtelse til at gennemføre foranstaltninger

Bekendtgørelsens § 5 fastlægger overordnet, hvilke konkrete foranstaltninger kommunerne skal gennemføre inden for deres ressort. Bestemmelsen svarer indholdsmæssigt til § 4, der overordnet fastlægger, hvilke konkrete foranstaltninger Miljøstyrelsen skal gennemføre inden for deres ressort.

Foranstaltningerne skal være "operationelle" senest tre år efter, at de er fastlagt. Det betyder ikke nødvendigvis, at alle indsatser skal være igangsat eller gennemført tre år efter, de er fastlagt. Foranstaltningerne skal dog være klar til at kunne igangsættes. Det præcise tidspunkt for igangsættelsen vil bl.a. afhænge af karakteren af den konkrete foranstaltning og den konkrete fastlagte frist for målopfyldelse for det/de aktuelle vandområder, som foranstaltningen vedrører. Det afgørende er overordnet, at målene nås som planlagt, og indsatsprogrammets foranstaltninger skal igangsættes og gennemføres, så dette kan ske. Det vil i praksis bero på en konkret vurdering, hvornår og hvordan foranstaltninger gennemføres, herunder ved inddragelse af eventuelle særlige lokale forhold eller særlige konkrete omstændigheder.

For at sikre et fagligt retvisende og omkostningseffektivt administrationsgrundlag for planlægningen fastsættes det i bestemmelsens stk. 3, at Miljøstyrelsen på anmodning fra en kommunalbestyrelse og efter en konkret vurdering, herunder af muligheden for finansiering, kan træffe afgørelse om, at kommunen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis disse andre foranstaltninger er dokumenterbart lige så miljø- og omkostningseffektive som de fastlagte foranstaltninger.

Såfremt kommunen ønsker at ændre en foranstaltning, skal kommunen således rette henvendelse til Miljøstyrelsen, der efter konkret vurdering træffer afgørelse herom.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der er grundlag for at udskifte en fastlagt foranstaltning med et bestemt virkemiddel til en foranstaltning med et andet virkemiddel, jf. § 5, stk. 3. Det forudsættes, at der foreligger dokumentation for miljøeffekt og omkostninger ved den foranstaltning, som ønskes gennemført i stedet for den i bekendtgørelsen fastlagte, og at det vurderes, at den pågældende foranstaltning har samme miljøeffekt for det konkrete vandområde som den i bekendtgørelsen fastlagte, ligesom foranstaltningen vurderes at være lige så omkostningseffektiv.

Det fremgår yderligere i stk. 4, at Miljøstyrelsen på anmodning fra en kommunalbestyrelse og efter en konkret vurdering kan træffe afgørelse om, at kommunen kan gennemføre andre foranstaltninger end dem, der er fastlagt i bilag 1-4, eller undlade at gennemføre sådanne fastlagte foranstaltninger, hvis styrelsen vurderer, at behovet for foranstaltninger er anderledes end forudsat ved fastlæggelsen af foranstaltningerne.

Såfremt kommunen ønsker at fravige indsatsprogrammet efter § 5, stk. 4, skal kommunen således rette henvendelse til Miljøstyrelsen, der efter konkret vurdering træffer afgørelse herom.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der efter § 5, stk. 4, er grundlag for at fravige fra de fastlagte foranstaltninger i bilag 1-4, herunder omfanget af fravigelsen. Det afgørende er, at en eventuel ændring er begrundet ud fra oplysninger om vandforekomsternes karakteristika, be-

lastninger og indsatsbehov eller andre omstændigheder, som eventuelt måtte vise sig ikke at være som forudsat ved fastlæggelsen af foranstaltningerne. Et eksempel kan være, at det viser sig, at en vandforekomst, for hvilken der i bekendtgørelsen om indsatsprogrammer er fastlagt en konkret foranstaltning, har god tilstand, og at der således ikke er behov for at gennemføre den pågældende foranstaltning, hvorfor der er grundlag for at fravige forpligtelsen til at gennemføre denne. Ved henvendelse til Miljøstyrelsen er det nødvendigt, at grundlaget for en anmodning efter stk.3 eller 4 så vidt muligt er udtømmende dokumenteret. Henvendelser bedes stilet til vandprojekter@mst.dk.

Det følger endelig af bestemmelsen, at miljøministeren ved lejlighed foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammet, som beslutninger efter stk. 3 og 4 måtte give anledning til.

6. Tilskud til at gennemføre indsatser

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens § 6:

§ 6. Myndigheder kan til gennemførelse af omkostningseffektive foranstaltninger fastlagt i bilag 1-4 ansøge om tilskud fra staten efter gældende regler herom.

Stk. 2. Hvis kommunalbestyrelsen ikke kan opnå tilsagn om tilskud til at gennemføre en restaurering af en vandløbsforekomst eller en sø med henblik på målopfyldelse for det pågældende overfladevandområde, fordi restaureringen vurderes ikke at have den nødvendige forbedrende effekt for det pågældende overfladevandområde, eller fordi de økonomiske omkostninger forbundet med restaureringen vurderes ikke at stå i rimeligt forhold til dens effekt, og restaureringen vurderes ikke at kunne gennemføres på en mere omkostningseffektiv måde, kan kommunalbestyrelsen ved samtidig meddelelse til Miljøstyrelsen undlade at gennemføre restaureringen. Det samme gælder, hvis restaureringen er videreført fra planperioden 2009-2015 til planperioden 2015-2021 eller fra planperioden 2015-2021 til planperioden 2021-2027, og kommunalbestyrelsen af de nævnte grunde ikke i planperioden 2009-2015 eller planperioden 2015-2021 har kunnet opnå tilsagn om tilskud.

Stk. 3. Hvis kommunalbestyrelsen i overensstemmelse med stk. 2, undlader at gennemføre en restaurering, kan Miljøstyrelsen efter en konkret vurdering træffe afgørelse om, at kommunalbestyrelsen i det konkrete tilfælde skal gennemføre andre foranstaltninger i planperioden 2021-2027 med henblik på at opfylde miljømålet for det berørte overfladevandområde. Miljøstyrelsen kan ved afgørelsen fastsætte nærmere vilkår for ændringen.

Stk. 4. Miljøministeren foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammer, som en beslutning efter stk. 2 og en afgørelse efter stk. 3 måtte give anledning til og offentliggør disse.

Reglerne er fastsat i nedenstående bekendtgørelser:

- For vandløbsrestaurering: Bekendtgørelse om tilskud til kommunale projekter vedrørende vandløbsrestaurering, bekendtgørelse om kriterier for vurdering af kommunale projekter vedrørende vandløbsrestaurering og bekendtgørelse om nationalt tilskud til kommunale projekter vedrørende vandløbsrestaurering. Der er til alle tre bekendtgørelser udarbejdet vejledninger, som kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside.
- For kvælstof- og fosforvådområder og lavbundsprojekter: Bekendtgørelse om tilskud til vådområdeprojekter og lavbundsprojekter.
- For sørestaurering: Bekendtgørelse om tilskud til restaurering af søer.
- For privat skovrejsning: Bekendtgørelse om tilskud til privat skovrejsning.

Der henvises til Landbrugsstyrelsens Tilskudsguide eller Miljøstyrelsens hjemmeside for yderligere oplysninger om tilskudsordninger og ansøgningsrunder, samt til denne vejlednings afsnit 4.2.1 og 4.2.2 om konkrete indsatser for vandløb og søer.

Hvis en kommune ikke kan opnå tilsagn om tilskud til gennemførelse af en indsats om restaurering af en sø eller et vandløb, fordi indsatsen vurderes ikke at have den nødvendige forbedrende effekt, eller fordi de økonomiske omkostninger forbundet med indsatsen i vandområdet vurderes ikke at stå i rimeligt forhold til effekten, og indsatsen vurderes ikke at kunne gennem-

føres på en mere omkostningseffektiv måde, følger det af § 6 stk. 2, at kommunen ikke er forpligtet til at gennemføre indsatsen. Såfremt kommunen på denne baggrund ønsker at undlade at gennemføre indsatsen, skal dette meddeles Miljøstyrelsen. Dette sker til kontoret 'Hav- & Vandmiljø' i Miljøstyrelsen på følgende mail: havogvandmiljoe@mst.dk

Hvis kommunen undlader at gennemføre indsatsen, følger det af § 6 stk. 3, at Miljøstyrelsen efter konkret vurdering kan træffe afgørelse om, at der i det konkrete tilfælde skal gennemføres andre indsatser i planperioden 2021-2027 med henblik på at opfylde miljømålet for det berørte vandområde. Det samme gælder for indsatser, som er videreført fra planperioden 2015-2021.

7. Særlige aktiviteter, der kan føre til, at foranstaltninger ikke skal gennemføres som planlagt

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens § 7:

§ 7. Miljøministeren kan tillade, at Miljøstyrelsen undlader at gennemføre foranstaltninger, der er fastlagt i bilag 1-4,

- 1) hvis manglende opnåelse af god grundvandstilstand, god økologisk tilstand eller, hvor det er relevant, godt økologisk potentiale eller manglende forebyggelse af forringelse af et overfladevandområdes eller en grundvandsforekomsts tilstand skyldes ændringer af overfladevandområdets fysiske karakteristika, eller
- 2) hvis forandringer i grundvandsforekomstens niveau, eller manglende forebyggelse af et overfladevandområdes forringelse fra høj tilstand til god tilstand skyldes ny bæredygtig menneskelig udviklingsaktivitet.

Stk. 2. Udover betingelserne i stk. 1, skal følgende betingelser være opfyldt, for at ministeren kan meddele tilladelse til at undlade at gennemføre fastlagte foranstaltninger:

- 1) Ministeren tager alle praktisk gennemførlige skridt for at mindske den skadelige indvirkning på overfladevandområdets eller grundvandsforekomstens tilstand.
- 2) Undladelsen er begrundet i væsentlige samfundsinteresser, eller nyttevirkningerne for miljøet og samfundet ved at nå de fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, er mindre end de nyttevirkninger for befolkningens sundhed, opretholdelse af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling, der følger af at undlade at gennemføre de fastlagte foranstaltninger.
- 3) De nyttige mål, der tilgodeses ved at undlade at gennemføre fastlagte foranstaltninger, kan på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger ikke tilgodeses på anden måde, som miljømæssigt er en væsentligt bedre løsning.

Stk. 3. Miljøstyrelsen kan på anmodning fra en kommunalbestyrelse og efter en konkret vurdering træffe afgørelse om, at kommunalbestyrelsen kan undlade at gennemføre de foranstaltninger, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis de i stk. 1 og 2 nævnte omstændigheder og betingelser er til stede. Miljøministeren kan bestemme, at en sag er af så principiel karakter, at miljøministeren træffer afgørelsen.

Stk. 4. Ministeren foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammer, som en afgørelse efter stk. 1 og 3 måtte give anledning til og offentliggør disse.

§ 7 fastlægger betingelserne for, hvornår udgangspunktet om ikke at forhindre vandforekomster i at nå god tilstand og om at beskytte og forbedre vandforekomsternes tilstand kan fraviges i tilfælde, hvor der er tale om, at nye aktiviteter påvirker vandforekomsten, jf. lov om vandplanlægning § 13. Bestemmelsen har sammenhæng til § 4 i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, som fastlægger betingelserne for, hvornår fastlagte konkrete miljømål kan fraviges i tilfælde af nye aktiviteter, der påvirker vandforekomster.

Det følger således af bestemmelsens stk. 1, at miljøministeren kan tillade, at Miljøstyrelsen undlader at gennemføre foranstaltninger, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis manglende opnåelse af god grundvandstilstand, god økologisk tilstand eller, hvor det er relevant, godt økologisk potentiale eller manglende forebyggelse af forringelse af et overfladevandområdes eller en grundvandsforekomsts tilstand, skyldes ændringer af overfladevandområdets fysiske karakteristika eller forandringer i grundvandsforekomstens niveau, eller manglende forebyggelse af et overfladevandområdes forringelse fra høj tilstand til god tilstand skyldes ny bæredygtig menneskelig udviklingsaktivitet.

Bestemmelsen finder derved primært anvendelse ved ændringer af overfladevandområdets fysiske karakteristika eller ændringer i grundvandsforekomstens niveau, der vil forhindre målopfyldelse eller forringe aktuel tilstand. Dvs. at fravigelsen fra forpligtelsen skal skyldes fysiske ændringer af vandforekomsterne (ændringer af overfladevandområdets hydromorfologi eller ændringer i grundvandsforekomstens niveau).

Ved manglende forebyggelse af et overfladevandområdes forringelse fra høj til god tilstand som følge af nye bæredygtige udviklingsaktiviteter, vil der efter omstændighederne kunne fraviges fra forpligtelsen ved fx. fysisk påvirkning (hydromorfologiske påvirkninger) og/eller fysisk-kemisk påvirkning af et overfladevandområde.

Nye bæredygtige udviklingsaktiviteter er ikke et klart defineret begreb i vandrammedirektivet, og det vil navnlig bero på en konkret vurdering af politisk karakter om aktiviteter, som ønskes realiseret, er "bæredygtige udviklingsaktiviteter" i vandrammedirektivets forstand.

I bestemmelsens stk. 2 er angivet de betingelser, der skal iagttages ved anvendelse af muligheden for at fravige forpligtelsen til at sikre god tilstand og forebygge forringelse. Det følger heraf, at ministeren skal tage alle praktisk gennemførlige skridt for at mindske den skadelige indvirkning på overfladevandområdets eller grundvandsforekomstens tilstand. Undladelsen skal være begrundet i væsentlige samfundsinteresser, eller nyttevirkningerne for miljøet og samfundet ved at nå de fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, skal være mindre end de nyttevirkninger for befolkningens sundhed, opretholdelse af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling, der følger af at undlade at gennemføre de fastlagte foranstaltninger. De nyttige mål, der tilgodeses ved at undlade at gennemføre fastlagte foranstaltninger, skal på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger ikke kunne tilgodeses på anden måde, som miljømæssigt er en væsentligt bedre løsning.

Det følger af stk. 3, at Miljøstyrelsen på anmodning fra en kommunalbestyrelse og efter en konkret vurdering kan træffe afgørelse om, at kommunalbestyrelsen kan undlade at gennemføre de foranstaltninger, der er fastlagt i bilag 1-4, hvis de i stk. 1 og 2 nævnte omstændigheder og betingelser er til stede. Miljøministeren kan bestemme, at en sag er af så principiel karakter, at miljøministeren træffer afgørelsen.

Det vil bero på en konkret vurdering, om der er grundlag for at fravige de fastlagte foranstaltninger i bilag 1-4, herunder omfanget af fravigelsen.

Ved anmodning efter stk. 3 er det nødvendigt, at grundlaget for anmodningen, jf. stk. 1 og 2, så vidt muligt er udtømmende dokumenteret.

Det nærmere omfang af omstændighederne og betingelserne nævnt i stk. 1 og 2 er omhandlet i CIS-vejledning nr. 20 og 37 til vandrammedirektivet om undtagelser til miljømålene.

En fravigelse efter § 7, herunder efter § 4 i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, vil skulle være i overensstemmelse med beskyttelse, der følger af anden EU-lovgivning, herunder bl.a. habitatdirektivet som beskrevet i

habitatvejledningen. Den indledende vurdering af miljøvirkninger er skitseret i vejledning til lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter.

Det følger endelig af stk. 4, at miljøministeren foretager de fornødne korrektioner af indsatsprogrammet, som beslutninger efter stk. 1 og 3 måtte give anledning til.

8. Rammen for myndigheders administration af lovgivning

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens § 8:

§ 8. Statslige myndigheder, regionsrådet og kommunalbestyrelsen skal ved administration af lovgivningen i øvrigt forebygge forringelse af tilstanden for overfladevandområder og grundvandsforekomster og sikre, at opfyldelse af de miljømål, der er fastlagt i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, ikke forhindres.

Stk. 2. Myndigheden kan kun træffe afgørelse, der indebærer en direkte eller indirekte påvirkning af et overfladevandområde eller en grundvandsforekomst, hvor miljømålet er opfyldt, hvis afgørelsen ikke medfører en forringelse af overfladevandområdet eller grundvandsforekomstens tilstand.

Stk. 3. Myndigheden kan kun træffe afgørelse, der indebærer en direkte eller indirekte påvirkning af et overfladevandområde eller en grundvandsforekomst, hvor miljømålet ikke er opfyldt, hvis afgørelsen

- 1) ikke vil kunne medføre en forringelse af overfladevandområdet eller grundvandsforekomstens tilstand, og
- 2) ikke vil kunne hindre opfyldelse af det fastlagte miljømål, herunder gennem de i indsatsprogrammet fastlagte foranstaltninger.

Stk. 4. Hvis myndigheden vurderer, at der ikke kan meddeles tilladelse eller godkendelse til udledning af kvælstof eller fosfor i henhold til stk. 3, kan myndigheden indbringe sagen for Miljøstyrelsen. Miljøstyrelsen kan i særlige tilfælde og efter en konkret vurdering tillade, at myndigheden i henhold til lovgivningen, meddeler tilladelse eller godkendelse til den ansøgte udledning. I sager, hvor Miljøstyrelsen er den kompetente myndighed til at meddele tilladelse eller godkendelse til udledningen, træffer styrelsen tillige afgørelse efter denne bestemmelse.

Stk. 5. I vurderingen af, om der kan træffes afgørelse efter stk. 2-4, skal omfanget af den samlede påvirkning af overfladevandområdet eller grundvandsforekomsten fra øvrige kilder, herunder fra godkendte, endnu ikke gennemførte projekter og aktiviteter, tages i betragtning.

Stk. 6. I vurderingen af, om der kan træffes afgørelse i overensstemmelse med stk. 2-4, inddrages for overfladevandområder de normgivende definitioner af kvalitetsklasser for økologisk tilstand og økologisk potentiale, jf. bilag 1 til bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand, og miljøkvalitetskrav, jf. bilag 2, del B, til samme bekendtgørelse. Desuden inddrages anvisningerne for vurdering af overvågningsresultater og værdier for grænser mellem kvalitetsklasser for overfladevandområder, jf. bilag 3 til bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

Stk. 7. I vurderingen af, om der kan træffes afgørelse efter stk. 2-4, inddrages for grundvandsforekomster definitionerne for god kvantitativ tilstand og god kemisk tilstand, jf. bilag 3 til bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand. Desuden inddrages anvisningerne for vurdering af overvågningsresultater, jf. bilag 3 og 4 til bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

8.1 Generelt om bestemmelsen

§ 8 fastsætter rammen for, at myndigheder ved administration af lovgivningen inden for deres respektive ressort ikke forringer vandforekomsters tilstand eller forhindrer opfyldelse af de konkret fastlagte miljømål.

Det fremgår overordnet af stk. 1, at statslige myndigheder, regionsrådet og kommunalbestyrelsen ved administration af lovgivningen skal forebygge forringelse af tilstanden for overfladevandområder og grundvandsforekomster og sikre, at opfyldelse af de miljømål, der er fastlagt i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, ikke forhindres. Der følger ikke af bestemmelsen en egentlig handlepligt for myndighederne.

Forpligtelsen til som led i administrationen af lovgivningen at forebygge forringelse samt ikke at hindre opnåelse af målet om god tilstand gælder for vandforekomster, dvs. afgrænsede og karakteriserede overfladevandområder eller grundvandsforekomster med et konkret fastlagt miljømål, jf. lov om vandplanlægning, § 2, stk. 1, nr. 10-12. Ved påvirkninger af andet overfladevand eller grundvand vil forpligtelsen derfor bestå i, at påvirkninger af dette vand ikke må medføre forringelser af tilstanden for de afgrænsede og karakteriserede vandforekomster med et konkret fastlagt miljømål eller forhindre, at de fastlagte mål nås. Identifikation og beskyttelse af vand, der er vurderet ikke at udgøre vandforekomster, er omhandlet i CIS-vejledning nr. 2 til vandrammedirektivet om identifikation af vandforekomster.

§ 8 omfatter alle former for påvirkning, der kan have indvirkning på vandforekomster biologiske kvalitetselementer, fysisk kemiske forhold, kvantitative og hydromorfologiske forhold. Det vil sige påvirkning af vandforekomsters kemiske og fysisk-kemiske forhold, herunder bl.a. næringsstoffer (kvælstof og fosfor), miljøfarlige stoffer, termisk påvirkning (kølevand) mv., samt påvirkning af vandforekomsters hydromorfologiske forhold. Herunder påvirkning af de biologiske kvalitetselementer knyttet til bund og bredforhold, kontinuitet, vandstrømning, vand-skifte og dybdeforhold.

Ved "afgørelse, der indebærer en direkte eller indirekte påvirkning" i § 8, stk. 2 og 3, skal forstås tilladelser og miljøgodkendelser, der direkte eller indirekte kan medføre en påvirkning af et overfladeområde eller en grundvandsforekomst. Ved indirekte påvirkninger forstås påvirkninger, der ikke sker direkte til en vandforekomst, men f.eks. via påvirkning af sammenhængende eller tilstødende vandforekomster eller i kumulation med andre påvirkninger. En indirekte påvirkning kan også ske ved atmosfærisk deposition, f.eks., af kvælstof eller tungmetaller.

Ved afgørelser, der vil kunne påvirke vandforekomstres tilstand, skal det fremgå af afgørelsen eller baggrundsmaterialet til afgørelsen, at vurderingen efter § 8 er foretaget, herunder grundlaget for vurderingen. Dette vil skulle ske uafhængigt af, om afgørelsen er omfattet af miljøvurderingslovens regler.

8.1.1 Forringelse af tilstanden

Spørgsmålet om, hvornår der foreligger en "forringelse" af den økologiske tilstand for et overfladevandområde, jf. § 8, stk. 1, har været forelagt EU-Domstolen i sag C-461/13 (Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland eV mod Bundesrepublik Deutschland). I afgørelsen (præjudiciel forelæggelse) fastslår EU-Domstolen bl.a., at der foreligger en forringelse af tilstanden for et overfladevandområde, når mindst et af kvalitetselementerne som omhandlet i vandrammedirektivets bilag V falder et niveau, selv om denne forringelse ikke fører til, at hele overfladevandområdet rykker en klasse ned. Hvis det pågældende kvalitetselement som omhandlet i bilag 5 til vandrammedirektivet allerede befinder sig i den laveste klasse, udgør enhver forringelse af dette element en "forringelse af tilstanden" for overfladevandområdet.

Vandrammedirektivets bilag V er gennemført i dansk ret ved bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, kystvande og overgangsvande og grundvand og bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

I afgørelsen (præjudiciel forelæggelse) i sag C-535/18 (Land Nordrhein-Westfalen) fastslår EU-Domstolen, at der foreligger en forringelse af den kemiske tilstand af en grundvandsforekomst som følge af et projekt i tilfælde af dels en overskridelse af mindst ét af kvalitetskravene eller tærskelværdierne som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/118/EØF af 12. december 2006 om beskyttelse af grundvand mod forurening og forringelse, dels en forventet stigning i koncentrationen af et forurenende stof, når den fastsatte tærskel for dette stof allerede er overskredet. De værdier, der er målt på hvert overvågningspunkt, skal tages i betragtning individuelt.

Kvalitetskrav og tærskelværdier som omhandlet i grundvandsdirektivet er gennemført i dansk ret ved bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, kystvande og overgangsvande og grundvand og bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

I afgørelsen C-525/20 fastslår EU-Domstolen, at målet om at forebygge forringelse af tilstanden skal fortolkes således, at det ikke giver medlemslandene mulighed for, når de vurderer, om et program eller et enkeltprojekt er foreneligt med målet om at forebygge forringelse af vandkvaliteten, ikke at tage hensyn til midlertidige kortsigtede virkninger, som er uden langsigtede konsekvenser for vandkvaliteten, medmindre det er åbenbart, at sådanne virkninger efter deres art kun har en ringe indvirkning på tilstanden i det omhandlede vandområde, og at de ikke medfører »forringelse« af området i bestemmelsens forstand. Hvis de kompetente nationale myndigheder inden for rammerne af tilladelsesproceduren for et program eller et projekt fastslår, at det kan medføre en sådan forringelse, kan programmet eller projektet, selv om denne forringelse er af midlertidig karakter, kun godkendes, hvis betingelserne i direktivets artikel 4, stk. 7, er opfyldt.

Vandrammedirektivets artikel 4, stk. 7, er gennemført ved § 4 i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster og § 7 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.

8.1.2 Hindringer for opfyldelse af miljømålet

Der foreligger en hindring af opfyldelse af miljømålene, jf. § 8, stk. 1, hvis myndigheder ved deres administration af lovgivningen, herunder ved meddelelser af tilladelser, der medfører en yderligere belastning af vandområdet, medvirker til at de fastlagte miljømål, som er forudsat opnået i tredje planperiode (2021-2027) ikke nås inden for fristen, jf. herved bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster. Dette omfatter for eksempel, at indsatsprogrammets foranstaltninger forhindres i at få de planlagte forbedrende effekter for vandforekomster, således at forekomsterne ved en planperiodes udløb har en ringere tilstand eller et højere belastningsniveau end forudsat ved planperiodens start.

8.1.3 Vandområdets tilstand

I de vurderinger, der skal foretages efter § 8, må inddrages tilstanden henholdsvis belastningen af de berørte vandområder.

Vandområdeplanernes tilstandsvurderinger baserer sig typisk på data for en årrække. Tilstanden er i vandområdeplanerne som udgangspunkt beregnet som et flerårigt gennemsnit med henblik på at sikre størst mulig robusthed i tid og rum. Der sker som udgangspunkt ingen løbende opdatering. Tilstandsvurderingerne forventes opdateret i forbindelse med

vandplanlægningen for 2027-2033 (fjerde planperiode). Ligeledes er belastningsopgørelserne for fosfor og kvælstof for henholdsvis søer og kystvande baseret på et flerårigt gennemsnit med henblik på at sikre størst mulig robusthed i tid og rum. Det er belastningsopgørelserne og opgørelserne vedr. målbelastning, som anvendes til at fastlægge indsatsbehov for fosfor og kvælstof i hhv. søer og kystvande. Data anvendt til tilstandsvurderinger og belastningsopgørelser er tilvejebragt i henhold til [Retningslinjer for udarbejdelse af vandområdeplaner 2021-2027. Intern arbejdsinstruks (20xx)], der indeholder henvisninger til relevante bekendtgørelser om overvågning, analysemetoder mv.

Ved vurdering af vandforekomstens aktuelle tilstand, jf. § 8, kan der tages udgangspunkt i de tilstandsvurderinger og belastningsopgørelser, der foreligger i vandområdeplanerne. Endvidere kan nyere data fra blandt andet det nationale overvågningsprogram (NOVANA) – sammen med tilstandsvurderinger og belastningsopgørelser i vandområdeplanerne – indgå i en samlet vurdering af vandforekomstens aktuelle tilstand, dette bør særligt overvejes, hvis der er forløbet flere år efter vandområdeplanernes offentliggørelse.

Særligt med hensyn til vurdering af aktuell kemisk tilstand for overfladevand, se nedenfor under afsnit 8.3.2.

Om (data)grundlaget for tilstandsvurderinger af overfladevandområder og grundvandsforekomster kan der i øvrigt henvises til Vandområdeplanerne for 2021-2027.

8.2 Miljømålet er opfyldt

Det bestemmes i § 8, stk. 2, at myndigheder kun kan træffe afgørelse, der indebærer en direkte eller indirekte påvirkning af et overfladevandområde eller en grundvandsforekomst, hvor miljømålet er opfyldt, hvis afgørelsen ikke medfører en forringelse af overfladevandområdet eller grundvandsforekomstens tilstand.

§ 8, stk. 2, regulerer en eventuel mulighed for påvirkning af en vandforekomst, der eksisterer, når vandforekomsten har en tilstand, som svarer til det fastlagte miljømål. Der er således ikke nødvendigvis noget til hinder for, at en myndighed for eksempel meddeler en tilladelse, som indebærer en vis påvirkning af en vandforekomst. I vurderingen af muligheden for en påvirkning skal indgå, at vand og stof der udledes til et vandområde også udveksles med tilgrænsende og nedstrøms vandområder hvor miljømålet ikke er opfyldt. Dertil kommer, at der skal være en sikker afstand til grænsen for tilstandsforringelse både for vandområdet selv og tilgrænsende og nedstrøms beliggende vandområder. Det afgørende er, at tilladelsen ikke indebærer, at et eller flere relevante kvalitetselementer/parametre herved falder en tilstandsklasse.

Blandingszoner kan efter omstændighederne udpeges omkring udledningpunkter, jf. nærmere bekendtgørelse om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder. Inden for blandingszonen tillades det, at koncentrationen af et eller flere stoffer overskrider miljøkvalitetskravene i nærmere fastsat omfang.

8.3 Miljømålet er ikke opfyldt

8.3.1 Generelt om grundlaget for vurderingen

I § 8, stk. 3, fastsættes, at myndigheder kun kan træffe afgørelse, der indebærer en direkte eller indirekte påvirkning af et overfladevandområde eller en grundvandsforekomst, hvor miljømålet ikke er opfyldt, hvis afgørelsen ikke medfører en forringelse af overfladevandområdet eller grundvandsforekomstens tilstand, og ikke hindrer opfyldelse af det fastlagte miljømål, herunder gennem de i indsatsprogrammet fastlagte foranstaltninger.

Ved vurdering af, om afgørelsen vil hindre opfyldelse af det fastlagte miljømål, kan det tages i betragtning, om påvirkningen neutraliseres (udlignes) senere i planperioden, og således ikke vil forhindre, at de fastlagte mål nås. Dette kan ske som en integreret del af et projekt f.eks. i form af specifikke kompenserende foranstaltninger eller af andre mere generelle forhold, som medvirker til nedbringelse af påvirkningen samlet set (fx generel regulering). Det er dog altid et krav, at der skal være effekt- og tidsmæssig sammenhæng mellem påvirkningen og den neutraliserende faktor, da midlertidige forringelser af vandforekomsternes tilstand ikke må ske. Påvirkningen må heller ikke modvirke en planlagt forbedring af vandforekomsternes tilstand.

Ligesom det er tilfældet for vandforekomster, hvor miljømålet er opfyldt, jf. § 8, stk. 2, kan der således også være mulighed for øget påvirkning af vandforekomster uden målopfyldelse.

8.3.2 Miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder

Administration af godkendelser og tilladelser mv. til udledning af miljøfarlige forurenende stoffer sker i henhold til den relevante lovgivning, jf. blandt andet bekendtgørelse om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder. Det følger bl.a. også heraf, at udledningen af forurenende stoffer skal begrænses ved hjælp af bedste tilgængelige teknik.

I tilknytning til bekendtgørelse om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder gælder § 8 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.

Der er endnu ikke i forbindelse med vandplanlægningen gennemført kvantitative beregninger af konkrete indsatsbehov for miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder, ligesom der ikke er fastlagt konkrete indsatser over for miljøfarlige forurenende stoffer. Der følger – ved siden af den øvrige generelle regulering på området – af § 9 dog en generel forpligtelse til at gennemføre kildeopsporing m.v., jf. afsnit 4.3.

Rammerne for at tillade udledning er først og fremmest, at udledning skal ske i overensstemmelse med miljøbeskyttelsesloven eller anden relevant sektorlovgivning. Dette krav gælder uafhængigt af § 8 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter og kan selvstændigt føre til, at en udledning ikke kan tillades.

§ 8 fastlægger en yderligere ramme for at tillade udledning ved at stille krav om, at udledning ikke må forringe berørte vandområders tilstand eller forhindre, at målet for de berørte områder kan nås. Det betyder overordnet for rammerne efter § 8, at en udledning ikke må føre til overskridelse af miljøkvalitetskrav eller modvirke en gennemført eller planlagt reduktion, herunder som forudsat ved prognoser for strukturudvikling (baseline).

Ved vurdering af om en udledning forventes at ville medføre en forringelse af berørte vandområders tilstand gælder, at hvis miljøkvalitetskravet for et forurenende stof allerede er overskredet, må en ny udledning ikke føre til yderligere overskridelse af miljøkvalitetskravet for det pågældende stof ved en stigning i koncentration af stoffet i det samlede vandområde. Der antages at ske en stigning i koncentrationen, hvis stigningen vil kunne påvises ud fra repræsentative overvågningspunkter i berørte overfladevandområder. Der kan vejledende henvises til principperne ved udledning fra punktkilder i [MST FAQ].

Det vil afhænge af en konkret vurdering, om en udledning må forventes at føre til en stigning i koncentrationen som beskrevet ovenfor, herunder navnlig ud fra oplysninger om de berørte vandområders aktuelle tilstand og belastning fra øvrige udledninger og forureningskilder. Vurderingen skal ske ved inddragelse af alle relevante forhold, og følgende skal som minimum altid iagttages:

- Vurderingen skal foretages ved en forudgående beregning under anvendelse af anerkendte videnskabelige beregningsmetoder.
- Stoffers eventuelle tendens til at blive akkumuleret i sediment og/eller biota, hvor stoffekoncentrationer ikke må stige i væsentlig grad, jf. vejledende principperne i MST FAQ 50 (sediment) og 51 (biota).
- Eksisterende påvirkninger og eventuelle øvrige, nye planlagte påvirkninger, som ikke fremgår af seneste tilstandsvurdering, skal indgå i vurderingen af en ny udledning, idet denne udledning hverken isoleret eller samlet set må føre til en stigning i koncentrationen.
- Kategori og type af overfladevand, bl.a. lukkede eller åbne vandområder, ferskvand, saltvand, opholdstid og vandudskiftning.
- Den tidsmæssige udstrækning af en stigning i koncentrationen skal også indgå i vurderingen, da selv midlertidige forringelser ikke kan tillades.
- Myndighedernes afgørelse af om en udledning kan forventes at medføre forringelse, skal ske ud fra forsigtighedsprincippet. Det bør være åbenbart, at der ikke sker en stigning i koncentrationen som følge af den påtænkte udledning.

For punktkilder skal udledning yderligere ske inden for rammerne af kravene i bekendtgørelse om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder, bl.a. bekendtgørelsens § 5 om den kombinerede fremgangsmåde og § 8 om blandingszoner. Nærmere beregningsteknisk vejledning for udledning og udpegning af blandingszoner er i [MST FAQ].

Er resultatet af en konkret vurdering, at der ved en udledning vil være risiko for at ske en forringelse af berørte vandområders tilstand, kan forringelsen under ingen omstændigheder tillades som ubetydelig. En udledning vil efter omstændighederne dog ikke i sig selv udgøre en forringelse.

Ved vurdering af om en udledning forventes at ville forhindre, at målet for de berørte områder kan nås, gælder, at udledning ikke må modvirke en gennemført eller planlagt reduktion, herunder som forudsat ved prognoser for strukturudvikling (baseline). Dvs. at den forudsatte forbedrende effekt, der ved planlægningen er antaget vil sikre, at målet nås, ikke må reduceres eller helt forhindres ved en udledning. Sker dette, vil der ikke ske den nødvendige forbedring af tilstanden, og målet vil blive forhindret i strid med § 8.

Det er myndigheden, der konkret skal vurdere, om betingelserne for at kunne tillade eller opretholde en udledning er til stede, herunder ud fra hensynet til omgivelsernes sårbarhed og belastning og i overensstemmelse med miljøbeskyttelsesloven. Muligheden for at tillade udledninger er ikke ubegrænset, selv om udledning ikke vurderes at ville føre til en stigning i koncentrationen af et forurenende stof. I situationer hvor tilstanden ikke er god, og der er et indsatsbehov for at sikre god tilstand, skal der som altovervejende udgangspunkt ske reduktion af udledning og ikke yderligere udledning. Det er ved vandplanlægningen forudsat, at myndigheden i overensstemmelse med miljøbeskyttelsesloven ved revurdering af udledningstilladelser og ved at mindske udstrækningen af blandingszoner skal nedbringe udledninger, så miljøkvalitetskrav for forurenende stoffer overholdes og understøtter god tilstand i de enkelte vandområder inden udgangen af 2027. Det er nødvendigt, at oplysninger om alle kendte og planlagte påvirkninger inddrages i grundlaget for en tilladelse til yderligere udledning. Yderligere udledning ved fuld anvendelse af BAT bør som altovervejende udgangspunkt kun ske ved tilsvarende reduktion af andre kilder i det pågældende vandområde, eller i øvrigt ved anvendelse af

kompenenserende foranstaltninger eller afværgenforanstaltninger, således at effekten af udledningen neutraliseres fuldt ud. Ved vurdering af om en udledning neutraliseres er det altid et krav, at effekt af planlagte og forudsatte reduktioner, herunder baselineprognoser, i de enkelte vandområder ikke modvirkes. Det er nødvendigt, at der kontinuerligt sker den forudsatte bevægelse frem mod god tilstand, og udledninger må ikke modvirke dette.

Selv om udledning ikke vurderes at ville føre til forringelse af tilstand eller forhindre god tilstand, skal udledning være forenelige med beskyttelsen af arter og naturtyper efter habitatdirektivet.

Der gøres desuden opmærksom på, at vurderingen af målopfyldelse for miljøfarlige forurenende stoffer sker på enkeltstoffer med miljøkvalitetskrav, hvorfor det er på stofniveau, den konkrete vurdering af påvirkningen gennemføres. Med hensyn til vurdering af påvirkningen af overfladevandområder, der er i ukendt tilstand (grundet manglende overvågning), skal tilstanden for miljøfarlige forurenende stoffer belyses ved inddragelse af øvrige oplysninger, jf. nedenstående.

Vurdering af kemisk tilstand og økologisk tilstand for miljøfarlige forurenende stoffer

Overfladevandområdernes kemiske tilstand er vurderet ud fra forekomst af prioriterede stoffer og økologiske tilstand vurderet ud fra forekomst af nationalt specifikke stoffer er vist i vandområdeplanens MiljøGIS og vandplandata.dk. Det fremgår her konkret, for hvilke stoffer, de fastsatte miljøkvalitetskrav er overskredet. Der inddrages eventuelle nyere overvågningsdata, og det vurderes, om disse overskrider relevante miljøkvalitetskrav. Selv om der ikke som sådan er tale om en opdatering af tilstandsklassifikationen i vandområdeplanerne, kan Retningslinjer for udarbejdelse af vandområdeplaner 2021-2027, Intern arbejdsinstruks (Juni 2023), benyttes i en specifik opdateret vurdering for det/de konkrete stoffer til brug for administration efter § 8. Er tilstanden ukendt grundet manglende overvågningsdata for området eller manglende miljøkvalitetskrav, må myndigheden foretage en yderligere konkret vurdering under inddragelse af metoder og alternative vurderingskriterier, som den finder anvendelig. Det kan fx være oplysninger fra nationale overvågningsrapporter. Dette svarer til den eksisterende praksis for håndtering af afgørelser om tilladelser og godkendelser.

Der kan i øvrigt henvises til tabel 2 (side 51), der indeholder en skematisk oversigt over de forhold, som myndigheden bør iagttage i forbindelse med behandlingen af ansøgninger om tilladelse til udledning af miljøfarlige forurenende stoffer.

Indsatsbekendtgørelsens § 8, stk. 2 og 3, er for så vidt angår udledning af miljøfarlige forurenende stoffer sammenlignelige med bestemmelserne herfor i bekendtgørelse om krav til udledning af visse forurenede stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder, da det er de samme vurderinger for overholdelse af miljøkvalitetskrav, der skal ligge til grund for henholdsvis tilladelse til merudledning af miljøfarlige forurenende stoffer og revision af eksisterende tilladelse til udledning af sådanne stoffer. Der kan derfor i vejledning nr. 9053 af 21. december 2021 'Spørgsmål og svar om udledning af visse forurenende stoffer til vandmiljøet' (Reference opdateres efter høringsperiodens udløb) på Retsinformation og Miljøstyrelsens hjemmeside (<https://mst.dk/natur-vand/vand-i-hverdagen/spildevand/hvad-er-spildevand-og-hvorfor-rens-er-vi-det/spoergsmaal-og-svar-om-miljoekvalitetskrav/>) findes vejledning til, under hvilke forudsætninger der kan gives tilladelse til udledning af miljøfarlige forurenende stoffer, når § 8, stk. 2 eller 3, skal være opfyldt.

8.3.3 Kvælstof og fosfor

I forbindelse med kvælstofindsatsen og fosforindsatsen af hensyn til henholdsvis kystvande og søer er der i regi af vandplanlægningen gennemført kvantitative beregninger af konkrete indsatsbehov baseret på modellering af belastningsforhold og målbelastninger for de enkelte vandområder. Målbelastninger (kvælstof og fosfor) for belastningen af kystvande fra danske

landområder og direkte punktkildeudledninger er fastlagt på givne forudsætninger om størrelsen af andre næringsstofbelastningskilder, herunder kvælstofpåvirkning fra atmosfære og andre lande. Oplysninger om kystvandenes belastningsforhold, målbelastninger og opgjorte indsatsbehov mm. fremgår af bilag 1.1 til vandområdeplanerne. Disse to områder adskiller sig derfor fra andre indsatsområder i vandplanlægningen, hvorfor der også gælder særlige forhold for så vidt angår administration efter § 8 på disse to områder, jf. nedenfor.

Kvælstof og fosforpåvirkning af kystvande

Både kvælstof- og fosforpåvirkningen har indflydelse på miljøtilstanden af kystvandene.

Med hensyn til en eventuel mulighed for påvirkning skal der tages højde for, at vand og næringsstoffer i mange tilfælde udveksles mellem vandområder med forskellige indsatsbehov. Hvis belastningen i ét vandområde øges, kan det med andre ord have indflydelse på de tilstødende og nedstrøms vandområder. En mulighed for påvirkning af et vandområde opstår således normalt først, når der er opnået målopfyldelse i sammenhængende kystvande, og der opnås de forudsatte næringsstofreduktioner i oplandene til nærliggende vandområder og kvælstof- og fosforbelastningen ikke overstiger målbelastningen for vandområderne.

En mulighed for påvirkning vil alene kunne tillades, såfremt det sker under hensyntagen til, at målbelastningen ikke overskrides (også i andre vandområder), at det vurderes, at der ikke vil ske en tilstandsforringelse for et eller flere kvalitetslementer i de berørte vandområder, herunder tilgrænsende og nedstrøms vandområder, samt at det ikke hindrer opfyldelse af det fastlagte miljømål ved udgangen af planperioden. I den forbindelse kan det være relevant at inddrage nyeste overvågningsdata med henblik på at understøtte vurderingen, særligt hvis der er forløbet flere år efter vandområdeplanernes offentliggørelse.

Vurdering af risiko for ændring af tilstandsklasse beror på en konkret vurdering i forhold til det kystvand, der påvirkes. Der kan være stor forskel på, hvordan vandområderne responderer afhængigt af vandområdernes karakter (størrelse, vandskifte mm), hvilken tilstandsklasse vandområderne ligger i, og hvor tæt de i dag er på et skift i tilstandsklasse mm.

Ud over disse tilfælde vil mulighederne for at øge kvælstofpåvirkningen og/eller fosforpåvirkningen af et kystvandområde omfattet af en indsats i indsatsprogrammet som udgangspunkt ikke være mulig uden kompenserende foranstaltninger, da indsatsprogrammet er sammensat således, at det netop skal sikre i tredje planperiode. Dertil kommer at en merudledning af kvælstof og/eller fosfor til et kystvand som ikke er omfattet af indsats, potentielt vil kunne udløse en tilstandsforringelse og/eller et indsatsbehov.

§ 8, stk. 3, indebærer således, at der ikke kan meddeles tilladelse til merudledning af kvælstof og fosfor til kystvandområder i forhold til den faktiske udledning på tidspunktet for afgørelsen, når der ikke er målopfyldelse i området på grund af kvælstofbelastning, og der er opgjort et kvælstofreduktionsbehov, da vandområderne ved planperiodens udløb herved ville have en ringere tilstand eller et højere belastningsniveau (kvælstof og fosfor) end forudsat med fastlæggelsen af indsatsprogrammerne. I særlige tilfælde, hvor udledningen vurderes uden betydning for tilstand og opfyldelse af miljø- mål, har myndigheden dog mulighed for at indbringe sagen for Miljøstyrelsen, der efter en konkret vurdering vil kunne tillade, at myndigheden meddeler tilladelse, jf. § 8, stk. 4, jf. nedenfor om denne bestemmelse.

Med hensyn til mertilførsel af fosfor til kystvande bemærkes, at der ikke er fastsat et reduktionsbehov for fosfor til kystvande. Merudledning af fosfor til kystvande kan imidlertid indebære en negativ påvirkning, som kan reducere effekten af kvælstof- og fosforindsatsen og dermed eventuelt forringe miljøtilstanden og/eller vanskeliggøre opfyldelsen af miljømålet. Det vil bero på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde, om der kan tillades en forøget fosforudledning til kystvande.

Fosfor og søer

Hvis der i forbindelse med fastlæggelsen af fosforindsatsen til en sø er opgjort et negativt indsatsbehov – dvs. baselinebelastning er lavere end den beregnede målbelastning – kan dette ses som en mulighed for en øget belastning/potentielt til søen. En belastning vil alene kunne tillades, såfremt det sker under hensyntagen til, at målbelastningen ikke overskrides, at det vurderes, at der ikke vil ske en tilstandsforringelse for et eller flere kvalitetselementer, samt at det ikke hindrer opfyldelse af det fastlagte miljømål ved udgangen af planperioden. I den forbindelse kan det være relevant at inddrage nyeste overvågningsdata med henblik på at understøtte vurderingen, særligt hvis der er forløbet flere år efter vandområdeplanernes offentliggørelse. For søer med ukendt tilstand eller for søer, hvor det ikke har været muligt at opgøre et indsatsbehov, bør der foreligge dokumentation for, at der er et råderum for den pågældende sø, og at det er muligt at opfylde de ovenfor nævnte kriterier for søer med kendt indsatsbehov.

Ud over dette vil mulighederne for at øge fosforpåvirkningen af en sø omfattet af en indsats i indsatsprogrammet som udgangspunkt ikke være mulig uden kompenserende foranstaltninger, da indsatsprogrammet er sammensat således, at det netop skal sikre målopfyldelse i tredje planperiode.

Myndigheden har dog mulighed for at indbringe sagen for Miljøstyrelsen, der efter en konkret vurdering vil kunne tillade, at myndigheden meddeler tilladelse, jf. § 8, stk. 4, jf. nedenfor om denne bestemmelse.

Særligt om dambrug

Særligt med hensyn til dambrug bemærkes, at hvor en ansøgning om godkendelse af etablering af et nyt dambrug eller udvidelse af et eksisterende dambrug er knyttet til et opkøb af et andet, allerede etableret dambrug, der nedlægges, vil det opkøbte dambrugs udledning kunne indgå i vurderingen af, om der samlet set vil ske en påvirkning af vandområder i strid med bekendtgørelsens § 8. Det er en forudsætning for at lade opkøbet indgå i vurderingen, at de to dambrug udleder til samme vandområde. Tilsvarende vil sammenlægning af eksisterende dambrug inden for samme vandopland således i udgangspunktet kunne ske, såfremt tilførslen af næringsstoffer samlet set ikke øges, og der dermed ikke vil ske en forringelse af vandområdet.

Lukning af dambrug i forbindelse med statens opkøb udgør en selvstændig indsats i vandområdeplanerne, og den herved opnåede reduktion er indregnet i vurderingen af forventet målopfyldelse. Statens opkøb af dambrug vil således ikke kunne begrunde en merbelastning fra et andet dambrug gennem en videreførelse af fodertilladelsen.

8.3.4 Forelæggelse for Miljøstyrelsen (kvælstof og fosfor)

Hvis myndigheden vurderer, at der ikke kan meddeles tilladelse til udledning af kvælstof eller fosfor i henhold til § 8, stk. 3, kan myndigheden indbringe sagen for Miljøstyrelsen. Styrelsen kan, jf. § 8, stk. 4, i særlige tilfælde og efter en konkret vurdering tillade, at myndigheden meddeler tilladelse til den pågældende udledning, hvis det ikke medfører risiko for forringelse eller forhindre opfyldelse af mål.

§ 8, stk. 4, omhandler tilladelser til øget påvirkning alene i form af merudledning af kvælstof og fosfor til vandområder, der ikke har målopfyldelse på grund af næringsstofbelastning, og hvor der er opgjort et næringsstofreduktionsbehov. Dette er overvejende relevant for merudledning af kvælstof og fosfor til kystvande eller fosfor til søer.

Bestemmelsen giver mulighed for, at myndigheden undtagelsesvist kan meddele tilladelse til mindre merudledninger efter indhentelse af en tilladelse hertil fra Miljøstyrelsen, hvis styrelsen

vurderer, at udledning ikke vil medføre risiko for forringelse eller forhindre opfyldelse af mål. Ved vurderingen af, om styrelsen skal tillade, at afgørelsen (tilladelsen/godkendelsen) kan meddeles af den pågældende myndighed, kan bl.a. inddrages de konkrete lokale forhold i det eller de vandområder, der påvirkes af udledningen, omfanget af den øgede påvirkning, den samlede påvirkning af det eller de vandområder, der påvirkes af udledningen, udviklingen i den samlede påvirkning, omkostninger ved reduktion og proportionalitet, dvs. forholdet mellem projektets merbelastning og samfundets overordnede interesser i projektets gennemførelse mv.

Der kan i øvrigt henvises til oversigten i tabel 2 (side 51).

8.3.5 Øvrige hensyn

Det fastsættes i § 8, stk. 5, at i vurderingen af, om der kan træffes afgørelse efter stk. 2-4, skal omfanget af påvirkning af overfladevandområdet eller grundvandforekomsten, herunder i forhold til den samlede påvirkning, tages i betragtning. Bestemmelsen beskriver forpligtelsen til at sikre mod kumulative effekter af belastninger, herunder belastninger, der ikke isoleret set vil forringe aktuel tilstand eller forhindre målopfyldelse. Myndigheden kan om nødvendigt søge oplysning hos Miljøstyrelsen om, hvorvidt der i planperioden er givet tilladelse efter § 8, stk. 4, til udledning af kvælstof eller fosfor til et givet vandområde.

§ 8, stk. 6, angiver i relation til overfladevandområder, at der i vurderingen af, om der kan træffes afgørelse efter stk. 2-4, skal inddrages de normgivende definitioner af kvalitetsklasser for økologisk tilstand og økologisk potentiale, jf. bilag 1 til bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand, og miljøkvalitetskrav, jf. bilag 2, del B, til samme bekendtgørelse. Desuden inddrages anvisningerne for vurdering af overvågningsresultater og værdier for grænser mellem kvalitetsklasser for overfladevandområder, jf. bilag 3 til bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

§ 8, stk. 7, angiver i relation til grundvandsforekomster, at der i vurderingen af, om der kan træffes afgørelse efter stk. 2-4, inddrages definitionerne for god kvantitativ tilstand og god kemisk tilstand, jf. bilag 3 til bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand. Desuden inddrages anvisningerne for vurdering af overvågningsresultater, jf. bilag 3 og 4 til bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

8.4 Særligt om administration af visse aktiviteter

Vandindvindingstilladelser

Når kommunerne skal træffe afgørelse om vandindvindingstilladelser, skal kommunerne som hidtil sikre, at nye eller reviderede tilladelser til vandindvinding ikke vil indebære en forringelse af grundvandsforekomsters tilstand, eller at fastsatte miljømål ikke kan nås, jf. § 8 i bekendtgørelsen. Det skal derfor vurderes, om den ansøgte vandindvinding vil påvirke den/de berørte grundvandsforekomst(er)s vandbalance, målsatte overfladevandområder og/eller grundvandsafhængige terrestriske økosystemer (GATØ), der er omfattet af en skærpet beskyttelse.⁵ Hvis påvirkningerne som følge af den ansøgte vandindvinding medfører, at

⁵ Herunder GATØ, der er på udpegningsgrundlaget for habitatområder eller har betydning for strengt beskyttede områder.

grundvandsforekomstens tilstand forringes eller at opnåelse og/eller fastholdelse af forekomstens miljømål hindres, kan der ikke meddeles tilladelse til vandindvindingen,

Det er kommunen, der skal sikre, at ansøger har tilvejebragt et tilstrækkeligt fagligt grundlag for, at kommunen kan vurdere, om det er muligt at meddele en (fornyet) tilladelse til vandindvinding i overensstemmelse med indsatsbekendtgørelsens § 8.

Med hensyn til kommunernes tilladelser til indvinding af overfladevand til dambrug gælder specifikt, jf. vandforsyningslovens § 24, stk. 4, at der altid skal "opretholdes en vandføring på mindst halvdelen af medianminimumsvandføringen i vandløbet".

Kommunernes vurdering af påvirkningen på målsatte vandløb kan, hvor det er hensigtsmæssigt, foretages med udgangspunkt i den nyeste tilgængelige viden om vandindvindings betydning for den økologiske tilstand i vandløb, jf. "Vurdering af effekten af vandindvinding på vandløbs økologiske tilstand", Aarhus Universitet, 11. november 2014. Det bemærkes, at denne viden navnlig er relevant for de større vandløb, hvor artsindekset for fisk anvendes, som kvalitetselement. Rapporten kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside, www.MST.dk. Det afgørende er, at kommunerne foretager den bedst mulige faglige vurdering af, om "omgivelsernes kvalitet" bevares, jf. vandforsyningslovens § 2, og hvorvidt en given vandindvinding vil betyde, at tilknyttede vandløb tilstandsforringes eller ikke kan opnå fastsatte miljømål, jf. § 8 i bekendtgørelsen om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter.

Administrationen af vandindvindingstilladelser er baseret på mange års erfaring og viden opbygget i kommunerne og de tidligere amter, som i flere årtier – ved behandling af ansøgninger om indvindingstilladelser – har skullet forholde sig til indvindingens følgevirkninger på grundvandsstand og vandløb. Og undersøgelser har vist, at mange kommuner gør brug af egne værktøjer i administrationen af området. Kommunerne vurderes således at være godt rustet til at behandle ansøgninger om vandindvindingstilladelser.

Faglige projekter gennemført med henblik på vidensopbygning og metodeudvikling i forbindelse med tredje vandplansperiode kan findes på miljøstyrelsens hjemmeside.

Fiskeri med bundslæbende redskaber

Fiskeri med bundslæbende redskaber, har vist sig potentielt at have en negativ effekt på opfyldelse af god økologisk tilstand/godt økologisk potentiale i kystvandene, herunder vurderet ud fra grænseværdierne for dybdeudbredelsen af ålegræs og andre blomsterplanter.

Myndigheders regulering af fiskeri med bundslæbende redskaber skal administreres i overensstemmelse med den overordnede ramme for myndigheders administration.

For kystvandene i Danmark gælder efter bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, at de skal opfylde miljømålet om "god økologisk tilstand" og "god kemisk tilstand", bortset fra Ringkøbing Fjord og Nissum Fjord hvor målet er "godt økologisk Potentiale". Grænseværdier til brug for vurdering af kystvandenens tilstand fremgår af bekendtgørelse om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder.

I forhold til at understøtte opfyldelsen af miljømålet, vurderet ud fra grænseværdierne for dybdeudbredelsen af ålegræs og andre blomsterplanter, skal fiskeri med bundslæbende redskaber som hovedregel kun foregå på dybder større end hvor udbredelsen af ålegræs og andre blomsterplanter er relevant. Fravigelse bør kun undtagelsesvis accepteres, og forudsætter at det konkret i det enkelte kystvandområde kan sandsynliggøres at fiskeriet ikke vil ødelægge ålegræssets udbredelse i overensstemmelse med miljømålet og under hensyntagen til, at der ikke må ske en forringelse af den aktuelle udbredelse.

Slusedrift

Sluser i kystvandssystemerne, som reguleres aktivt, kan potentielt bidrage til et ustabil marint økosystem med en deraf følgende forringet miljøtilstand, medmindre der er fastlagt en slusedrift/slusepraksis, som kan bidrage til at sikre mere stabile fysiske forhold (vandskifte og saltindhold).

Ringkøbing Fjord og Nissum Fjord er begge slusefjorde, som er udpeget som stærkt modificerede kystvande med et mål om godt økologisk potentiale og god kemisk tilstand, begrundet i at den fysiske modifikation i form af sluser, som styres aktivt, forhindrer opnåelse af god økologisk tilstand. For at nå målet om godt økologisk potentiale er det nødvendigt, at der er fastlagt en slusedrift/slusepraksis, som kan bidrage til at sikre mere stabile forhold.

Der er for Ringkøbing Fjord og Nissum Fjord fastlagt retningslinjer for slusedrift ("slusepraksis") med henblik på at understøtte såvel erhvervs- og samfundsinteresser som miljø- og naturinteresser. Retningslinjerne kan findes på kystdirektoratets hjemmeside. Slusepraksis skal bidrage til at sikre stabile saltforhold med henblik på at understøtte opfyldelse af miljømålet om et godt økologisk potentiale.

Vandløbsvedligeholdelse

Det er kommunerne som vandløbsmyndighed, der skal sikre, at bl.a. vandløbsvedligeholdelsen er i overensstemmelse med vandløbsloven, jf. vandløbslovens § 1, stk. 2, hvorefter fastsættelse og gennemførelse af foranstaltninger efter loven skal ske under hensyntagen til de miljømæssige krav til vandløbskvaliteten, som følger af anden lovgivning. Forpligtelsen til at administrere i overensstemmelse med bl.a. lov om vandplanlægning og bekendtgørelse om indsatsprogrammer er gentaget af Miljø- og Fødevarerklagenævnet i en række afgørelser, bl.a. afgørelse af 17. april 2020 i sagerne 18/05717, 18/06663, 18/06664 og 18/06666 og afgørelse af 11. februar 2021 i sagen 20/12190. Afgørelserne angik vandløbsregulativer og krav om miljøvurdering efter miljøvurderingslovens regler.

Kvælstof og fosfor	Er miljømålet nået?	Kan merudledning tillades?	Bemærkninger i øvrigt
Belastning: Nuværende belastning af vandområdet er mindre end målbelastning	Ja, målet er nået, § 8, stk. 2	Ja, efter konkret vurdering. Tilladelsen må ikke medføre forringelse af vandområdet og sammenhængende vandområder eller overskridelse af målbelastningerne.	Eventuel kumulativ effekt skal tages i betragtning, jf. § 8, stk. 5.
	Nej, målet er ikke nået, jf. § 8, stk. 3	Ja, efter en konkret vurdering. Tilladelsen må ikke medføre yderligere forringelse eller risiko for manglende målopfyldelse. Er der fastsat kvælstofreduktionsbehov i vandområdeplanen, kræver overskridelse af målbelastningerne Miljøstyrelsens godkendelse (§ 8, stk. 4.)	Udviklingen i vandområdet vurderes. Nyere data – sammen med tilstandsvurderinger og belastningsopgørelser i vandområdeplanerne – kan indgå i samlet vurdering af vandområdets aktuelle tilstand. Eventuel kumulation og kompenserende foranstaltninger tages i betragtning.
Belastning: Nuværende belastning af vandområdet er større end målbelastning	Nej, mål ikke nået, jf. § 8, stk. 3	Tilladelse kan undtagelsesvist gives med Miljøstyrelsens godkendelse, jf. § 8, stk. 4.	Beror på konkret vurdering i hver enkelt sag
Miljøfarlige forurenede stoffer	Miljømål er nået?	Kan merudledning tillades?	Bemærkninger i øvrigt
Status for miljøkvalitetskrav (MKK)	MKK er ikke overskredet, og miljømålet er nået	Ja, hvis MKK ikke overskrides	Det er altid et krav efter lovgivningen at udpege en blandingszone omkring udledning fra punktkilder ved overskridelse af MKK ved udledningstest umiddelbare nærhed
	MKK er overskredet, og miljømålet ikke nået	Som udgangspunkt nej. Udledning vil kun kunne tillades, hvis en stigning i koncentrationen af stoffet ikke vil kunne påvises ud fra repræsentative overvågningspunkter i berørte overfladevandområder	Nærmere beregningsteknisk vejledning for udledning og udpegning af blandingszoner er i MST FAQ' er - Spørgsmål og svar om udledning af visse forurenende stoffer til vandmiljøet (Er I høring og reference bliver opdateret efter høringsperiodens udløb)

9. Kildesporing af miljøfarlige forurenende stoffer

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsen § 9:

§ 9. Statslige myndigheder, regioner og kommuner skal inden for deres ressort foretage opsporing af kilder til forurenende stoffer omfattet af bilag 2, del B, til bekendtgørelse om fastlæggelse af miljømål for vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand, som hindrer opfyldelse af de fastlagte miljømål i overfladevandområder eller grundvandsforekomster, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster. Om nødvendigt skal myndigheden, hvis der er hjemmel hertil i den pågældende sektorlov, revidere gældende godkendelser og tilladelser.

I § 9 i bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter behandles berørte myndigheders pligt til at foretage kildeopsporing af miljøfarlige forurenende stoffer i overfladevandområder, der ikke opfylder miljømålene, og som kan være årsag til, at andre overfladevandområder og grundvandsforekomster heller ikke opfylder de fastlagte miljømål.

Der henvises til denne vejlednings kapitel 4 om gennemførelse af indsatsprogrammerne, afsnit 4.3 om indsatser over for miljøfarlige forurenende stoffer, hvor der redegøres for, hvordan berørte miljømyndigheder inden for deres ressort skal foretage opsporing af kilder til forurenende stoffer, som hindrer opfyldelse af de fastlagte miljømål i overfladevandområder.

10. Midlertidig forringelse af vandforekomsters tilstand

Kapitlet retter sig mod bekendtgørelsens § 10:

§ 10. I tilfælde af midlertidig forringelse af overfladevandområdets og grundvandforekomsters tilstand, som skyldes omstændigheder af naturlig art, omstændigheder, som er ekstraordinære, eller som ikke med rimelighed kunne have været forudset, eller omstændigheder som følge af ulykke, skal Miljøstyrelsen og kommunalbestyrelsen inden for deres ressource forebygge yderligere forringelse af tilstanden og så vidt muligt genetablere den oprindelige tilstand. Myndighederne skal sikre, at der tages alle praktisk gennemførlige skridt til ikke at hindre opfyldelse af de fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, i andre overfladevandområder og grundvandforekomster, der ikke er berørt af disse omstændigheder.

Stk. 2. Miljøministeren skal sikre,

- 1) at de foranstaltninger, der skal træffes under sådanne ekstraordinære omstændigheder, indgår i indsatsprogrammet og ikke vil bringe genoprettelse af overfladevandområdets eller grundvandforekomstens kvalitet i fare, når omstændighederne ikke længere foreligger,
- 2) at virkningerne af de omstændigheder, der er ekstraordinære eller ikke med rimelighed kunne have været forudset, gennemgås årligt, og
- 3) at der under hensyn til de årsager, der er fastsat i lovens § 10, stk. 2, træffes alle praktisk gennemførlige foranstaltninger for så hurtigt, som det kan lade sig gøre, at genetablere den tilstand, overfladevandområdet eller grundvandforekomsten havde, inden virkningerne af disse omstændigheder viste sig.

Bestemmelsen fastsætter i overensstemmelse med lov om vandplanlægning § 20, stk. 6, regler om, at myndigheder skal hindre og forebygge yderligere forringelse af tilstanden og så vidt muligt genetablere den oprindelige tilstand ved enhver midlertidig forringelse af en vandforekomsts tilstand, som skyldes omstændigheder af naturlig art, force majeure, som er ekstraordinære eller ikke med rimelighed kunne have været forudset, eller omstændigheder som følge af ulykke, herunder at gennemføre alle praktisk gennemførlige skridt og særlige foranstaltninger.

Det følger således af bestemmelsens stk. 1, at i tilfælde af midlertidig forringelse af overfladevandområdets og grundvandforekomsters tilstand, som skyldes omstændigheder af naturlig art, omstændigheder, som er ekstraordinære, eller som ikke med rimelighed kunne have været forudset, eller omstændigheder som følge af ulykke, skal Miljøstyrelsen og kommunalbestyrelsen inden for deres ressource forebygge yderligere forringelse af tilstanden og så vidt muligt genetablere den oprindelige tilstand. Myndighederne skal sikre, at der tages alle praktisk gennemførlige skridt til ikke at hindre opfyldelse af de fastlagte miljømål, jf. bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, i andre overfladevandområder og grundvandforekomster, der ikke er berørt af disse omstændigheder.

I bestemmelsens stk. 2 er angivet, hvad der skal sikres af miljøministeren ved midlertidige forringelser af vandforekomsters tilstand. Det følger heraf, at ministeren skal sikre, at de foranstaltninger, der skal træffes under sådanne ekstraordinære omstændigheder, indgår i indsatsprogrammet og ikke vil bringe genoprettelse af overfladevandområdets eller

grundvandforekomstens kvalitet i fare, når omstændighederne ikke længere foreligger. Det skal yderligere sikres, at virkningerne af de omstændigheder, der er ekstraordinære eller ikke med rimelighed kunne have været forudset, gennemgås årligt, og at der under hensyn til de årsager, der er fastsat i lovens § 10, stk. 2, træffes alle praktisk gennemførlige foranstaltninger for så hurtigt, som det kan lade sig gøre, at genetablere den tilstand, overfladevandområdet eller grundvand- forekomsten havde, inden virkningerne af disse omstændigheder viste sig.

Det nærmere omfang af omstændighederne og betingelserne nævnt i stk. 1 og 2 er omhandlet i CIS-vejledning nr. 20 til vandrammedirektivet om undtagelser til miljømålene.

Miljøministeriet – Departementet
Frederiksholms Kanal 26
1220 København K

www.mim.dk